

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ PREZENČNÍ STUDIUM

2018-2021

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Michaela Bůbelová

**Logopedická prevence a školní vzdělávací program
v Mateřské škole Nová Ves**

Praha 2021

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Miroslava Kotvová, Ph.D.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR FULL-TIME STUDIES

2018-2021

BACHELOR THESIS

Michaela Bůbelová

**Speech therapy prevention and school educational program in
Kindergarten Nová Ves**

Prague 2021

The Bachelor Thesis Work Supervisor: PhDr. Miroslava Kotvová, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne .....

Jméno autorky .....

Poděkování

Chtěla bych poděkovat své vedoucí bakalářské práce PhDr. Miroslavě Kotvové, Ph.D. za odborné vedení. Poděkování za pomoc a rady při zpracování této práce patří Bc. Markétě Svačinové a také Mateřské škole v Nové Vsi za poskytnutí podpory a dokumentů při psaní bakalářské práce.

Anotace

Bakalářská práce nese název „Logopedická prevence a ŠVP v Mateřské škole v Nové Vsi“. Práce se v teoretické části zaměřuje na lidskou řeč i na celkový rozvoj dítěte předškolního věku a popisuje jednotlivá logopedická cvičení, která jsou následně použita v praktické části při vytvoření týdenního vzdělávacího plánu zaměřeného na logopedickou prevenci. Mezi jednotlivé kapitoly patří také analýza konkrétního školního vzdělávacího programu vybrané státní mateřské školy, což je zároveň hlavním cílem. V praktické části byl pro sběr dat vytvořen dotazník pro pedagogy MŠ, díky kterému bylo lépe poznáno prostředí mateřské školy i působení pedagogů při logopedických chvílích. Bylo zjištěno, že logopedická prevence je součástí běžného dne ve sledované třídě předškolních dětí, k čemuž přispívá i dobré vybavení mateřské školy.

Klíčová slova

logopedie, komunikace, mateřská škola, narušená komunikační schopnost, prevence, předškolní vzdělávání, řeč

Annotation

The bachelor's thesis is entitled "Speech therapy prevention and school educational program at the Kindergarten in Nová Ves". The work focuses on human speech and the overall development of preschool children in the theoretical section and describes the individual speech therapy exercises, which are then used in the practical section to create a weekly educational plan focused on speech therapy prevention. The individual chapters also include an analysis of a specific school educational program of a selected state kindergarten, which is also the main goal of the thesis. In the practical part, a questionnaire for kindergarten teachers was created for data collection, which lead to better understanding of the environment of the kindergarten and the work of teachers during speech therapy moments. It was found that speech therapy prevention is a standard part of the day in the class of preschoolers, to which the good equipment provided by the school contributes very well.

Keywords

communication, impaired communication ability, kindergarten, preschool education, prevention, speech, speech therapy

OBSAH

ÚVOD	1
TEORETICKÁ ČÁST	2
1 LOGOPEDICKÁ PREVENCE	2
1.1 Charakteristika logopedické intervence	2
1.2 Logopedická prevence	4
1.3 Možnosti logopedické práce v MŠ	5
1.4 Logopedická cvičení	8
1.4.1 Artikulační cvičení	8
1.4.2 Dechová cvičení	11
1.4.3 Sluchová cvičení	12
1.4.4 Cvičení na rozvoj slovní zásoby.....	14
1.4.5 Cvičení na rozvoj vyjadřovacích schopností.....	15
2 KOMUNIKACE	16
2.1 Lidská řeč a její vývoj.....	16
2.2 Vývoj řeči z logopedického hlediska.....	18
2.3 Základní pojmy z fonetiky	20
2.4 Narušená komunikační schopnost	22
3 PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ	25
3.1 Charakteristika dítěte předškolního věku.....	25
3.2 Význam předškolního vzdělávání na rozvoj jazyka a řeči.....	28
3.3 Charakteristika vybraného školního vzdělávacího programu	30
3.3.1 Filozofie školy v oblasti výchovy a vzdělávání	31
3.3.2 Cíle a záměry programu.....	31
3.3.3 Dílčí cíle a záměry programu.....	32
3.3.4 Oblasti předškolního vzdělávání	32
3.3.5 Klíčové kompetence	32
PRAKTICKÁ ČÁST	34
4 LOGOPEDICKÁ PREVENCE REALIZOVANÁ V MŠ NOVÁ VES.....	34
4.1 Cíle a metody výzkumného šetření.....	34
4.2 Charakteristika výzkumného vzorku	35
4.2.1 Logopedické vybavení třídy Myšek	36

4.3	Analýza ŠVP	37
4.4	Realizace výzkumného šetření	39
4.4.1	Struktura jednotlivých dní týdenního plánu.....	40
4.5	Dílčí závěry a doporučení	42
	ZÁVĚR	45
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	46
	SEZNAM ZKRATEK	48
	SEZNAM PŘÍLOH	49

ÚVOD

Názvem předložené bakalářské práce je „Logopedická prevence a školní vzdělávací program v Mateřské škole v Nové Vsi“. Do mateřských škol přicházejí děti, které ve třech letech verbálně nekomunikují nebo začínají používat jednoslovné věty. Z tohoto důvodu se domníváme, že logopedická prevence v mateřských školách by měla být více propracovaná a získat své důležité postavení v denní režimu MŠ. Děti tráví v mateřské škole větší část dne, proto je nutné poskytnout jim správný mluvní vzor a základní logopedickou prevenci již při nástupu a během docházky do mateřské školy.

Bakalářská práce je rozdělena na dvě části, část teoretickou a část praktickou. Teoretická část se dále člení do tří kapitol. První kapitola teoretické části se věnuje logopedické prevenci. Zabývá se terminologickým vymezením a možnostmi logopedické práce v mateřské škole. Druhá kapitola se soustředí na komunikaci. Shrnuje poznatky o vývoji řeči jak z pohledu logopedického, tak z pohledu fyziologického. Jedna z podkapitol se věnuje podrobnému popisu narušené komunikační schopnosti. Poslední, třetí kapitola se zabývá předškolním vzděláváním. Tato část je zaměřena na charakteristiku dítěte v předškolním věku a význam předškolního vzdělávání pro rozvoj samotné řeči. V jedné z podkapitol je popis konkrétního školního vzdělávacího programu v Mateřské škole v Nové Vsi.

Praktická část bakalářské práce je zaměřena na poskytování logopedické prevence ve výše zmíněné státní mateřské škole nedaleko Prahy. Výzkumný vzorek tvoří 24 dětí z jedné třídy dané mateřské školy, jedna paní učitelka s vysokoškolským vzděláním a paní ředitelka se středním odborným vzděláním. Ve výzkumné části bakalářské práce byla použita metoda analýzy školního vzdělávacího programu, popis materiálního vybavení z hlediska logopedie (knihy, didaktické pomůcky, hry apod.), strukturovaný dotazník, pozorování. Cílem praktické části je především analýza školního vzdělávacího programu a jeho celkové zaměření na logopedickou prevenci.

TEORETICKÁ ČÁST

1 LOGOPEDICKÁ PREVENCE

1.1 Charakteristika logopedické intervence

„Logopedickou intervenci chápeme jako složitý multifaktoriálně podmíněný proces, který se realizuje v zájmu dosažení cílů na třech úrovních, a to: 1. logopedická diagnostika, 2. logopedická terapie, 3. logopedická prevence.“¹

Je těžké odlišit tyto tři úrovně samostatně od sebe, protože se často v praxi prolínají. V terapeutické diagnostice je možnost vzájemného prolínání terapie a diagnostiky, a to při prvním kontaktu logopeda a člověka s narušenou komunikační schopností. Logoped realizuje logopedickou intervenci s předem vytyčenými cíli, které jsou 1. identifikovat, 2. zmírnit narušení komunikační schopnosti, nebo 3. předejít narušení či zlepšit komunikační schopnost.

Logopedická diagnostika je orientovaná na identifikování druhu, příčin vzniku, průběhu, stupně, neobvyklostí a následků narušené komunikační schopnosti (dále jen NKS). Na konci diagnostiky by mělo být získání souhrnných informací, které se budou poté realizovat v logopedické terapii. Diagnostika má za cíl vypracování podkladů pro následnou logopedickou terapii. „Diagnostika se může zaměřovat na identifikaci NKS v různé míře – úrovni. Realizuje se jako orientační, základní a speciální.“²

Hlavním cílem logopedické terapie je odstranit NKS nebo alespoň zmírnit NKS do nejnižší možné míry, a to za předpokladu, že není reálné úplné odstranění narušení vzhledem k závažnosti nebo chronicitě. V těchto případech je pak hlavním cílem dosáhnout toho, aby se jedinci naučili žít s NKS a nepřekážela jim v běžném životě. Terapie se realizuje speciálními metodami a je možné v jejím rámci uplatňovat všechny druhy učení a také používat více metod ze speciální pedagogiky a různé formy logopedické terapie.³

---

¹ KLENKOVÁ, Jiřina. *Logopedie: narušení komunikační schopnosti, logopedická prevence, logopedická intervence v ČR, příklady z praxe*. Praha: Grada, 2006. Pedagogika (Grada). s.56-58. ISBN 978-80-247-1110

² KLENKOVÁ, Jiřina. *Logopedie: narušení komunikační schopnosti, logopedická prevence, logopedická intervence v ČR, příklady z praxe*. Praha: Grada, 2006. Pedagogika (Grada). s.56-58. ISBN 978-80-247-1110

³ BERNHAUSEROVÁ, Dana a Jarmila KLUGEROVÁ. *Diagnostika breptavosti*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2014. s. 12. ISBN 978-80-7452-104-1.

Logopedi poskytují logopedickou intervenci, do které patří diagnostika, terapie a prevence, nejčastěji v logopedických poradnách nebo v soukromých klinikách, a to osobám s NKS. Poradenskou činnost poskytují nejen dětem a jejich rodinám, ale i dospělým jedincům a seniorům. Při nemocnicích a poliklinikách bývají zřizovány logopedické ambulance, které jsou ale soukromé, avšak se smluvním vztahem ke zdravotním pojišťovnám. Soukromou logopedickou praxi v resortu zdravotnictví mohou ale vést pouze odborníci, kteří vykonají atestační zkoušku a poté jsou vystudovanými klinickými logopedy. Ti mohou pracovat nejen s dětmi, ale i s dospělými jedinci. Ke klinickému logopedovi dochází jedinci s dyslálií, a také se získanou NKS jako je afázie, dysartrie nebo poruchy plynulosti řeči, ale také klienti s demencí.⁴

Raná logopedická intervence má v zahraničí velké zastoupení řadou autorů, mezi které patří Rossetti, Kapálková nebo Mikulajová. V České republice se pomalu začíná prosazovat, avšak vývoj je pomalejší, jelikož zde chybí podrobné studie raného vývoje řeči a jazyka. Raná logopedická intervence má za cíl včasné odhalení dětí s narušeným nebo opožděným vývoje řeči, ale také chce poznat deficity a již v raném věku začít se stimulací vývoje řeči. V České republice je nedostatek diagnostických nástrojů, a proto dochází k problému včasnému zachytu dětí s NKS. Tyto nástroje by měli sloužit především k určování posudku vývoje řeči v raném věku. Jsou dvě skupiny dětí, kterým by se měla věnovat pozornost ve vývoji jazykových schopností. Do první skupiny patří děti s vrozenými poruchami metabolismu, s neobvyklými vývojovými poruchami nebo děti, které jsou vystavované toxickým látkám. Do druhé skupiny pak patří děti s možným rizikem, což jsou děti s malou porodní váhou nebo s problémy už v době těhotenství či děti, jejichž rodiče trpí nějakým onemocněním, ale také děti ze sociálně slabších rodin. Tyto děti potřebují ihned po narození zahájit kompletní intervenci, jelikož mají předpoklady k přetrvávání narušeného vývoje řeči i po třetím roce života. Na neonatologických odděleních začíná první intervence, kde je nutná spolupráce několika odborníků a to porodníků, neurologů, psychologů, logopedů, pediatrů, ale i genetiků a neonatologů.⁵

---

⁴ KLENKOVÁ, Jiřina. *Logopedie: narušení komunikační schopnosti, logopedická prevence, logopedická intervence v ČR, příklady z praxe*. Praha: Grada, 2006. Pedagogika (Grada). s. 212-213. ISBN 978-80-247-1110-2.

⁵ VOŘÍŠKOVÁ, Eva. *Logopedická intervence v běžné mateřské škole na Benešovsku* [online]. Brno, 2020 [cit. 2021-01-02]. Dostupné z: <<https://is.muni.cz/th/r2ode/>>. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Dagmar Opatřilová.

1.2 Logopedická prevence

Součástí logopedické prevence je činnost učitelů i odborných zaměstnanců, která se zaměřuje na brzké předcházení vzniku nežádoucích jevů u jedince nebo celé skupiny dětí. Zabývá se vyhledáváním a řešením rizikových faktorů, které by mohli záporně působit na vzdělávání dítěte či jeho kvalitu života. V mateřské škole je prevence součástí výchovně-vzdělávacího procesu. Mezi všeobecnou prevencí patří i poruchy chování nebo signály vedoucí k budoucím poruchám učení či zdraví. Prevence se ale zaměřuje i na narušenou komunikační schopnost dětí. Od mateřské školy se poté očekává zapojení při pomoci dítěti a při řešení této situace i návaznost na lékařskou, psychologickou či logopedickou intervenci.⁶

Prevence začíná už v raném věku a je založena na nenásilném vedení, podporování komunikace s lidmi (u dětí především s vrstevníky) a na poskytnutí citového uspokojení. Důležitá je vhodně zvolená motivace pro komunikaci s lidmi, díky které by dítě mělo získat potřebu s lidmi komunikovat.⁷

Logopedická prevence se realizuje jako primární, sekundární a terciární. Sekundární se zaměřuje na jedince, kteří jsou ohroženi negativními jevy. Což jsou jedinci s vývojovou neplnlostí řeči, kde hrozí riziko vzniku NKS. Terciární prevence je zaměřena na jedince, u kterých se NKS již projevila, ale díky prevenci se snažíme předejít negativnímu vývoji.⁸

V dnešní době se vyskytuje velký počet dětí s vadou řeči ve věku, kdy by již měla být řeč plně vyvinuta. Pokud chceme tento počet snižovat, je nutné zahájit účinnou prevenci těchto poruch. Prevence má své specifické vlastnosti a společné techniky, které se vzájemně prolínají. Při prevenci dbáme na citlivý a individuální přístup k dítěti, a hlavně se snažíme o zajištění správného řečového vzoru pro dítě. Rodiče by neměli na dítě šišlat, protože rodič má být hlavním mluvním vzorem pro přirozenou výslovnost dítěte. Rodiče často podceňují řeč u velice malých dětí, ale naopak vše, co dítě prožívá už od narození, na něj působí a má svůj význam. Řeč musí být přizpůsobená duševnímu vývoji dítěte. Dítě potřebuje pro rozvoj

---

⁶ LIPNICKÁ, Milena. *Logopedická prevence v mateřské škole*. Ilustroval Patricie KOUBSKÁ. Praha: Portál, 2013. s.10. ISBN 978-80-262-0381-0.

⁷ SOVÁK, Miloš. *Elementární logopedická diagnostika, terapie a prevence* [online]. Praha: SPN, 1978, s. 112-113 [cit. 2021-02-23]. Dostupné z: <https://ndk.cz/>

⁸ BERNHAUSEROVÁ, Dana a Jarmila KLUGEROVÁ. *Diagnostika breptavosti*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2014. s.12. ISBN 978-80-7452-104-1.

řeči dostatek podpory, důvěry, a především dostatek času je velice důležitý pro přirozený vývoj řeči. Pro dítě je vhodné sdílení zážitků a emocí, které stejně jako prožití radosti z maličkosti dítě obohacují.

Vývoj řeči ovlivňuje příznivě také kojení, a to nejen zvukovým ale i hmatovým kontaktem s matkou. Dospělí jsou pro dítě velkým mluvním vzorem v oblasti rozvoje slovní zásoby, ale dítě také často pozoruje řeč dospělých a napodobuje jejich mimiku i pohyby obličejového svalstva. Ty jsou velice svázány s řečí. Dítě také vnímá výšku dospělého hlasu, a to je důvod, proč by si rodiče měli svou řeč uvědomovat a snažit se mluvit na dítě zřetelně a srozumitelně a doplňovat svou řeč přirozenou mimikou. Na dítě má velice kladný dopad poslech ukolébavek, zpěvu či rytmických říkadel a rovněž je velmi důležitý rozvoj motoriky. U kojenců se začíná nejprve s tělesným cvičením a postupně se přidávají pohybové hry spojené s řečí. Prevencí poruch řeči se v dnešní novodobé medicíně zabývá také ordinace dětských lékařů, kde se pediatři zaměřují nejen na pozorování motoriky ale i rozvoje řeči a sluchu u malých dětí. Pro motivaci dítěte používáme vhodné podněty. Společně si prožíváme každodenní činnosti a mluvíme o nich. Diskutujeme o tom, co jsme viděli a prožili a snažíme se vše dělat zábavnou formou, avšak stále s přirozenou a srozumitelnou mluvou a výslovností. U dětí se snažíme podporovat fantazii a touhou po poznávání nových věcí, která vede k rozvoji slovní zásoby. Pro děti je největší odměnou pochvala či odměna, avšak pokud dítě udělá chybu, snažíme se na ni příliš neupozorňovat.⁹

1.3 Možnosti logopedické práce v MŠ

Pro řadu rodičů je mateřská škola nejpohodlnější řešení při zjištění logopedického problému, a i přesto že několik učitelek prošlo různými kurzy, díky kterým mají dostatečné znalosti o prevenci poruch řeči a také o odstraňování dyslálií, tak mateřská škola rozhodně nezajišťuje logopedickou péči ve stejné míře jako klinický logoped. U dětí předškolního věku se nejčastěji jedná o problémy se sykavkami a skupinou LRŘ. Tyto i další poruchy včetně těch výraznějších patří do péče logopeda se státní zkouškou z logopedie. Učitelky mohou mít doplněné vzdělání o kurz logopedického asistenta, avšak v jejich kompetenci není logopedická intervence, pouze logopedická prevence. Při prevenci pracují obvykle s větší skupinou dětí pomocí různých her a rozvíjí slovní zásobu či vyjadřovací schopnosti. Úkolem

---

⁹ KEJKLÍČKOVÁ, Ilona. *Vady řeči u dětí: návody pro praxi*. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). s.129-130. ISBN 978-80-247-3941-0.

pedagogů v mateřských školách je pouze vytipovat děti, jejichž vývoj řeči začíná být odlišný od normy a vyzvat rodiče k řešení řečové poruchy. Zároveň poskytnou rodičům dostatečné informace a postupy, které jim mohou pomoci a nabídnout kontakty na nejbližší pracoviště, kam se mohou obrátit. Díky pedagogům je možné odhalit problém včas a je velká pravděpodobnost, že se problém podaří odstranit. Mateřská škola může nabízet i přímou logopedickou péči, ale musí být splněny následující podmínky:

- **Kvalifikace** – minimálně absolvování logopedického kurzu (jejich rozsah i úroveň výuky jsou dnes ovšem značně různorodé) nebo závěrečná zkouška z logopedie na VŠ (rozšiřující studium) a spolupráce s odborníkem, který má státní zkoušku z logopedie a přebírá zodpovědnost za terapeutické postupy.
- **Přítomnost někoho z rodičů při terapii** a vysvětlení postupů, které se budou doma procvičovat.
- **Intervaly** mezi návštěvami zhruba 2-3 týdny, kratší jsou potřebné jen výjimečně.
- **Délka jedné lekce** by neměla být kratší než 20 minut až půl hodiny.

Pokud není splněna jedna z podmínek, především přítomnost rodičů u terapie, tak není možné považovat odbornou logopedickou péči za přiměřenou a změny v řeči budou žádné či malé.¹⁰

Logoped se v mateřské škole zaměřuje na diagnostiku, terapii a prevenci NKS u dětí. Aktivita logopeda v mateřské škole má několik výhod. Mezi nejvýznamnější výhodu patří individuální přístup k dětem v prostředí, které jim je známé a nedochází k ostychu. Velkou výhodou je také spolupráce logopeda a učitelky mateřské školy, díky které mohou diskutovat či pomáhat při rozvíjení komunikačních schopností dítěte. Pro rodiče může být přínosné vysvětlování aktuálních zpráv od odborníků, ke kterým s dítětem docházejí na diagnostiku. Rodiče nejčastěji kladně hodnotí to, že logopedická intervence probíhá v čase, kdy jsou děti v mateřské škole, a tudíž rodič nemusí individuálně docházet s dítětem do logopedické poradny ve své pracovní době.

---

¹⁰ KUTÁLKOVÁ, Dana. *Budu správně mluvit: chodíme na logopedii*. Praha: Grada, 2011. s. 32. ISBN 978-80-247-3687-7.

„Logoped se zabývá individuálními řečovými schopnostmi dítěte, aby bylo schopné používat jazyk jako systém při komunikaci ve všech čtyřech rovinách:

- **Foneticko-fonologické** – zvukové stránce řeči;
- **Lexikálně-sémantické** – obsahové stránce řeči;
- **Morfologicko-syntaktické** – gramatické stránce řeči;
- **Pragmatické** – sociálním uplatnění řeči v komunikaci¹¹.

U velkého počtu dětí s NKS se vyskytují problémy projevující se i ve vzdělávání v mateřské či základní škole. Tyto problémy se projevují v oblasti společenské a duševní. Existují logopedické třídy při mateřských školách nebo přímo mateřské a základní školy logopedické, které navštěvují jedinci, jejichž NKS způsobuje to, že nejsou schopni absolvovat školu běžnou. Důležité je zajímat se o individuální potřeby dítěte, jeho stupeň postižení a musí být zhodnoceny i sociální vztahy v rodině. Děti s vážným druhem i stupněm postižení navštěvují mateřskou školu logopedickou, kde je zajištěna intenzivní logopedická intervence po delší dobu. Pobyt v logopedické mateřské škole má pozitivní vliv pro následné docházení do běžné základní školy. Děti, u kterých je potřeba zachovat kvalitu všech sociálních vazeb navštěvují logopedickou třídu v běžné mateřské škole.¹²

Protože ale RVP PV je závazný pro všechny mateřské školy, včetně těch speciálních, je potřeba dodržet hlavní principy tvorby školního vzdělávacího programu. V mateřské škole logopedické by měl mít školní vzdělávací program prostor pro pružnou a tvořivou práci pedagoga. Program by měl zohledňovat individuální zvláštnosti dětí a hledat optimální cesty a přístupy k rozvoji řeči.¹³

V kompetenci učitele není nahrazovat specializovanou logopedickou intervencí při prevenci NKS, i přesto, že dítěti není poskytována. Nejčastěji se toto objevuje kvůli nedostatku logopedů nebo nezájmu rodičů s dítětem k logopedovi docházet. Učitel není schopen u dětí s NKS poskytovat logopedickou terapii v oblasti stimulace, nápravy či opravy. „Učitel po zaškolení logopedem může do výchovně-vzdělávacího procesu integrovat speciální přístupy, které jsou ve shodě s cíli, principy, obsahem, metodami a formami edukace

---

¹¹ LIPNICKÁ, Milena. *Logopedická prevence v mateřské škole*. Ilustroval Patricie KOUBSKÁ. Praha: Portál, 2013. s.10. ISBN 978-80-262-0381-0.

¹² KLENKOVÁ, Jiřina. *Logopedie: narušení komunikační schopnosti, logopedická prevence, logopedická intervence v ČR, příklady z praxe*. Praha: Grada, 2006. Pedagogika (Grada). s. 214. ISBN 978-80-247-1110-2.

¹³ ZEZULKOVÁ, Eva. *Logopedická prevence v předškolním věku*. 2. vydání. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2008. s.56. ISBN 978-80-7368-562-1.

v mateřské škole, tj. jsou součástí kompetencí důležitých pro kvalifikovanou pedagogickou práci.“ V opačném případě by mohlo naopak dojít ke způsobení osobních problémů u dítěte. Náplň práce pedagoga je především plánování a realizace výchovné-vzdělávacího procesu pro celkový rozvoj dítěte. Vhodnými prostředky může zkvalitňovat vývoj řeči a jazyka, ale zde jde především o schopnost naslouchání, čtení, psaní a mluvení. Důležité je, aby dítě dokázalo všechny složky řeči funkčně využívat v přirozených situacích. Při prevenci musí učitel zachovávat zásady, které jsou dané pravidly vzhledem k osobnosti a komunikačním schopnostem dítěte předškolního věku. Tyto zásady ovlivňují pedagogickou práci s dětmi.¹⁴

1.4 Logopedická cvičení

Logopedická prevence se zaměřuje na artikulační, dechová a sluchová cvičení, rozvoj slovní zásoby a vyjadřovací schopnosti.

1.4.1 Artikulační cvičení

Pro správnou výslovnost je důležitá rozvinutá motorika mluvidel a její připravenost provádět jemné pohyby při výslovnosti jednotlivých hlásek. „Děti se učí napodobovat velikost čelistního úhlu, tvar rtů, pohyb a polohu jazyka.“ Důležitou roli má i zraková percepce, jelikož zrakem dítě kontroluje pohyby mluvidel svých i ostatních. Cvičení provádíme zásadně jako pomocná, jako hru. Je nutné, aby se dítě mohlo při provádění artikulačních cvičení vidět v zrcadle.¹⁵

Cvičení na polohování a pohyblivost jazyka:

- Houpačka 1. = ústa široce otevřená, špička vypláznutého jazyka se ohýbá nahoru a dolů (jazyk se houpe);
- Mlsná kočička = vypláznutý jazyk krouživým pohybem olizuje dolní a horní ret;
- Stěrače auta = jazyk olizuje horní ret zprava doleva a zpět;
- Sekačka = otevřená ústa, vypláznutý jazyk se pohybuje v koutcích vpravo, vlevo (hodiny);
- Čertík = při otevřených ústech drnká jazyk o rty (blblblbl);
- Korýtko = ohnutí vypláznutého jazyka do tvaru korýtko, trubičky;

¹⁴ LIPNICKÁ, Milena. *Logopedická prevence v mateřské škole*. Ilustroval Patricie KOUBSKÁ. Praha: Portál, 2013. s. 12. ISBN 978-80-262-0381-0.

¹⁵ Průpravná cvičení logopedické prevence. In: *Průpravná cvičení logopedické prevence* [online]. 2020, s.1-4 [cit. 2021-02-02]. Dostupné z: https://www.msvancurova.cz/pdf/2020_logoped_prevence.pdf

- Mlsoun = vyplazování jazyka v rychlejším tempu;
- Dlouhý jazyk = vypláznutí jazyka;
- Houpačka 2. = houpání vypláznutého jazyka zprava doleva;
- Lízátko = položení lízátko vpravo, vlevo, nahoru a dolů od rtů a dotýkání se ho jazykem;
- Malíř = kreslení kroužku vyplazeným jazykem;
- Kladívko = ťukání hrotem jazyka do horního rtu;
- Kartáček = otevřená ústa, jazyk jezdí po horních a dolních zubech;
- Koberec = ohnutí špičky jazyka na tvrdém patře (jako smotaný koberec);
- Kladívko = ťukání špičkou jazyka na patrovém výběžku střídavě za horními řezáky ve spojení s hláskou tttt, dddd;
- Budík = ťukání špičkou jazyka na patrovém výběžku střídavě za horními i dolními zuby;
- Opička = vsunutí jazyka před dolní zuby při zavřených ústech;
- Kolotoč = kroužení jazykem před dolními a horními zuby při zavřených ústech;
- Masáž = vsouvání jazyka mezi lehce sevřené zuby;
- Válime váleček = zapření špičky jazyka za dolní řezáky, jazyk utvoří váleček při pohybu ven z úst;
- Počtář = ťukání jazykem na jednotlivé zuby v horní a dolní čelisti z jejich vnitřní strany;
- Branka = stisknutí zubů k sobě, tlačení jazyka za dolní zuby;
- Pila = olizování ostří řezáků ze strany na stranu;
- Cucání bonbonů = vytváření bouličky jazykem v pravé a levé tváři (bolavý zub);
- Koniček = mlaskání jazykem na tvrdém patře;
- Natěrač = olizování tvrdého patra jazykem zezadu dopředu a naopak;
- Placka = přisátí jazyka na horní patro.

Cvičení na polohování a pohyblivost rtů:

- Rybky = špulení rtů, jejich boční vtažení – rty do osmičky;
- Pusinky = sešpulení rtů a posílání pusinky mamince;
- Hrachový lusk = přibližování a odtahování rtů se zvukovým efektem – pukání hrachového lusku, praskání kaštanu;
- Kapřík = tvarování rtů do kroužku, rty se lehce dotýkají a oddalují;

- Úsměvy = roztahování koutků zavřených i pootevřených úst;
- Kašpárek = střídání úsměvů a mračení (ústa do oblouku);
- Ospalec = otevírání úst – zívání;
- Komínek = špulení rtů a vysouvání dopředu;
- Hry s dřívkem = držení dřívka kolmo a podélně rty;
- Houpačka = vytahování koutků rtů do stran, jen pravý nebo levý koutek do strany;
- Schovávaná = z úsměvu horní ret schová spodní ret, nebo naopak, nebo se schovají (vtáhnou) oba rty současně;
- Koník = rozkmitání rtů výdechovým proudem – frkání koníka;
- Klaun = střídání širokého úsměvu (vidět zuby) a špulení rtů do kroužku;
- Opice = brnkání prstem o spodní ret.

Cvičení na polohování a pohyblivost čelisti:

- Dvířka u pece = otevírání čelistí;
- Ryba = vysouvání dolní čelisti;
- Křeček = předsazení horní čelisti;
- Velbloud = kroužení čelistí = při zavřených ústech spouštíme dolní čelist.

Cvičení mimického svalstva:

- Úsměv, zamračení se.

Artikulační cvičení jasně pomáhají při zlepšení hbitosti mluvních orgánů a jejich ovládnutí. V průběhu provádění artikulačních cvičení můžeme zjistit nedostatky v oblasti mluvidel (zkrácená podjazyková uzdička). Artikulační cvičení se dají různě motivovat, což vede k dobrým výsledkům u dětí.¹⁶

---

¹⁶ Průpravná cvičení logopedické prevence. In: *Průpravná cvičení logopedické prevence* [online]. 2020, s.1-4 [cit. 2021-02-02]. Dostupné z: https://www.msvancurova.cz/pdf/2020_logoped_prevence.pdf

1.4.2 Dechová cvičení

Využívají se při zahájení logopedických aktivit a také ke zklidnění a koncentraci dětí. Mají za cíl zautomatizování fyziologicky správného vdechu a výdechu při mluvení. Nejdříve se nacvičuje správný nádech a výdech nosem, prodloužení a usměrňování výdechového proudu vzduchu. Aby byla dechová cvičení pro děti zábavná a bavila je, je nutná vhodná motivace. Dech můžeme procvičovat spolu s fonačními a pohybovými cviky. Děti, u nichž hrozí riziko vzniku epileptických záchvatů se tato cvičení neprovádí. Prostor by měl být při aplikaci dechových cvičení čistý a vzduch by měl být předem vyvětraný. Pokud provádíme dechová cvičení v leže, je nutné použít vhodnou podložku a při všech cvicích dbáme na správné držení těla.

Cvičení nádechu

- Správný prodloužený nádech nosem bez zvedání ramen;
- Přivoníme si ke květině, voňavce;
- Střídání nádechu ústy a nosem (využití pomůcek: bylinkové polštářky).

Cvičení výdechu

- Prodlužujeme výdechovou fázi, zpomalujeme výdech;
- Foukání na kožešinku, do vlasů, na zrcadlo;
- Využití bublifuku, fajfky s míčkem, větrníku, zobcové flétny;
- Foukání pomocí brčka do sklenice s vodou (využití pomůcek: vrtulky, fajfka s míčkem, bublifuky, pířka, větrník, ...).

Usměrnění výdechového proudu vzduchu

- Stolní fotbal – foukání do kuličky z papíru nebo polystyrenu (toto cvičení lze provádět i ve dvojici dětí na stole);
- Foukání autíčka do garáže (vytvořené z kostek);
- Foukání do peříčka, vaty, pampelišky;
- Foukání do dlaní, jejich zahřívání;
- Výdechovým proudem poháníme lodě či plastické hračky na vodě;
- Rozfoukávání barevné skvrny po papíru pomocí brčka i bez něj (využití pomůcek: peříčka, fotbal, auta do garáže, polystyrenové kuličky).

Cvičení dechové výdrže

- Přenášení malých obrázků brčkem z místa na místo
- Zadržení dechu na krátkou chvíli – hra Na potápěče (využití pomůcek: brčka a malé obrázky)

Cvičení hospodaření s dechem

- Vyslovování slabik, slov a vět na jedno vydechnutí;
- Foukání brčkem do vody (využití pomůcek: fajfka s míčkem, bubladlo).¹⁷

Fonační cvičení

Současně s dechovými cvičeními se provádí i cvičení fonační. Ty jsou zaměřena na výcvik mluvního i pěveckého projevu. Prostřednictvím fonačních cvičení si dítě osvojuje techniku měkkého hlasového začátku.

- Hluboký nádech – pomalý výdech – přidávání hlasu – ááá, ééé, ííí, úúú
- Napodobování zvuků a hlasů zvířat – hůůů, pííí, túúú, fííí, ... Napodobováním zvuků učíme děti přirozenou cestou správnou výslovnost jednotlivých hlásek.
- Vyslovování skupiny slov na jeden výdech – auto jede, auto jede ...
- Vyslovování jednoduchých říkadél spojená s pohybem – Paci, paci, pacičky
- Cvičení s různou intenzitou hlasu – šeptáme, zavoláme, ...
- Napodobování hlasů pohádkových postav (koza, kůzlátka, vlk, ...) ¹⁸

1.4.3 Sluchová cvičení

„Rozvoj řeči, a tedy i výslovnosti je úzce spjat se sluchovým vnímáním, sluchovou pamětí a schopností sluchové diference, tzn. vnímání jemných detailů.“¹⁹ S rozvojem sluchového vnímání je možno začít již od raného věku, kdy dítě začíná otáčet hlavičku za zvuky, či přímo za zvukovou hračkou. V pozdějším věku dítě vedeme k tomu, aby bylo schopno aktivně naslouchat a vnímat zvuky kolem sebe. Důležité je ale i vnímání ticha.

---

¹⁷ Průpravná cvičení logopedické prevence. In: *Průpravná cvičení logopedické prevence* [online]. 2020, s.1-4 [cit. 2021-02-02]. Dostupné z: https://www.msvancurova.cz/pdf/2020_logoped_prevenue.pdf

¹⁸ Průpravná cvičení logopedické prevence. In: *Průpravná cvičení logopedické prevence* [online]. 2020, s.1-4 [cit. 2021-02-02]. Dostupné z: https://www.msvancurova.cz/pdf/2020_logoped_prevenue.pdf

¹⁹ Průpravná cvičení logopedické prevence. In: *Průpravná cvičení logopedické prevence* [online]. 2020, s.1-4 [cit. 2021-02-02]. Dostupné z: https://www.msvancurova.cz/pdf/2020_logoped_prevenue.pdf

Nácvik naslouchání

- poznávání předmětů podle zvuku (cinkání klíčů, mačkání papíru), rozlišování hudebních nástrojů, dopravních prostředků, zvířat aj.;
- určování délky zvuku;
- určování intenzity zvuku;
- poznávání písni podle melodie;
- poslech nahrávek, vyprávění.

K **rozeznávání zvuků** si můžeme dávat různé zvukové hádanky, kdy je k nám dítě otočené zády. Např. Co to bylo za zvuk? (mačkání papíru, chrastění klíči, přelévání vody, ...) Na co jsem hrál? (nemelodické a melodické hudební nástroje).

K **přiřazování zvuků** si můžeme doma vyrobit různá zvuková pexesa nebo využít nějaký výukový program pro předškoláky.

Sluchovou pozornost můžeme procvičovat na řadě slov, kdy dítě má tlesknout (vyskočit), pokud uslyší dohodnuté slovo. U starších dětí využijeme aktivitu k detekci slov začínajících na stejnou hlásku.

K tréninku **fonemického sluchu** využíváme dvojice slov lišící se jednou hláskou nebo diakritickým znaménkem. Dítě má rozlišit, zda jsou stejná nebo ne. Nejprve cvičíme s obrázky, u starších dětí bez zrakové opory (př.: kosa – koza, pes – pec, miska – myška, síla – žíla, pece – peče, vázy – váží, Micka – myčka, bije – vije, topil – dopil, noc – moc, tyká – tiká, dýky – díky, nemá – němá). Obtíže ve sluchové diferenciaci se významnou měrou odrážejí v písemném projevu. Jde o obtíže při rozlišování krátkých a dlouhých samohlásek, rozlišování slabik dy-di, ty-ti, ny-ni, rozlišování zvukově podobných hlásek. Nesprávně vnímané hlásky mění smysl slova, a tím i jeho pravopis.

Nácvik sluchové paměti

- zapamatování hlásek, slabik, slov, číslic;
- rozvíjení vět (dítě k vyslovené větě přidává slovo a větu pak celou zopakuje);
- zapamatování melodie (dítěti je přehráno 3-5 tónů, které musí zopakovat nebo určit, který tón byl změněn);
- rozklad věty na slova, tvoření věty ze slov (rodič vysloví větu, dítě ji opakuje, počítá počet slov a za každé slovo položí na stůl jeden kus stavebnice);

- rozklad slova na slabiky, skládání slabik ve slovo (poznání dané slabiky, vyanalyzovat první, prostřední, poslední slabiku ve slově, určování stejných slabik ve slovech, slovní kopaná, tvoření slov ze zpřeházených slabik aj.);
- rozklad slov na hlásky, skládání hlásek ve slovo (poznávání hlásky ve slově, rozklad slov na hlásky př. rodič: mele, dítě: m-e-l-e, skládání slov z hlásek př. rodič: l-e-v-á, dítě: levá, tvoření slov z pomíchaných písmen aj.)²⁰

1.4.4 Cvičení na rozvoj slovní zásoby

- **Povídáčky na cesty – předškoláci (Albi)** – Vznikly ve spolupráci s odborníky na řeč, dětskou psycholožkou a klinickou logopedkou. V 1. úseku se dávají otázky, na které se společně odpovídá a diskutuje se o nich. Ve 2. úseku děti reagují na otázky z obrázků a rozvíjí pozornost a paměť. Ve 3. úseku se střídá zpěv, vyprávění a poznávání okolního světa.
- **Hádanky Dráčka Fráčka** – Děti si v této hře procvičují logické myšlení a zlepšují slovní zásobu. Hra je tvořena kartičkami s obrázkem na jedné straně a s hádankou na straně druhé. Pokud dítě odpoví správně, získává kartičku. Vyhrává ten, kdo má na konci nejvíce získaných kartiček.
- **Povím Ti, mami** – Děti mají za úkol vytvořit krátký příběh za pomoci obrázků. Důležité je si sestavit obrázky tak, aby na konci vznik časově logický děj.
- **Hádám, hádáš, hádáme**²¹ – Kniha plná veršovaných hádanek pro děti předškolního věku, které jsou doprovázeny barevnými ilustracemi. Jsou zde hádanky na nejrůznější téma denní potřeby a vše je dětem dobře známo. Knížka se může používat zároveň jako obrázková encyklopedie pro nejmenší děti.
- **Rozvoj řeči – zvuky a slabiky**²² – Kniha zahrnuje originální hry a nápady pro rozvoj komunikačních dovedností dětí od 3 let. První část knihy je věnována zvukům z okolního světa. Druhá část již obsahuje několik zábavných her se slabikami a rýmováním slov. Hry rozvíjejí sluchové vnímání, jazykový cit i slovní zásobu.

²⁰ MIKOLAJKOVÁ, Mgr. Kateřina. Hry na podporu sluchového vnímání: sluchová cvičení v logopedii. In: *Hry na podporu sluchového vnímání* [online]. 2018 [cit. 2021-02-02]. Dostupné z: <https://www.logopediekatka.cz/hry-na-podporu-sluchoveho-vnimani/>

²¹ POSPÍŠILOVÁ, Zuzana. Hádám, hádáš, hádáme. Portal, 2014. ISBN 978-80-262-0734-4.

²² K LAPÁKOVÁ, Petra. Rozvoj řeči: Zvuky a slabiky. Edika, 2018. ISBN 978-80-266-1303-9.

1.4.5 Cvičení na rozvoj vyjadřovacích schopností

- **Pohádkové karty** – Je sada několika obrázkových karet, díky kterým mohou děti aktivně ale nenásilně rozvíjet vyjadřovací schopnosti i vyprávěcí dovednosti. Obsahují několik pohádkových postav, ale i věci, zvířata či prostředí. Karty vytvořila Městská knihovna v Praze v roce 2018.
- **Poviš mi to? Hravé rozšiřování slovní zásoby s otazníkem Otíkem a vševědkou Bětkou**²³ – Kniha od speciální pedagožky, logopedky a autorky dětských knih podporuje u dětí zábavnou formou rozvoj vyjadřovacích schopností, slovní zásoby a rozvíjí jazykových cit dítěte. Kniha obsahuje několik zajímavých ilustrací, díky kterým jsou děti nenásilnou formou nuceny odpovídat na nejrůznější otázky. Kniha je vhodná nejen pro využití v mateřské škole či pro logopedy, ale je vytvořena tak, aby ji mohli rodiče používat s dětmi i doma.
- **Pohádky k povídání s jednoduchými úkoly pro rozvoj řeči a dalších dovedností**²⁴ – Knížka ilustrovaných českých pohádek není jen ke čtení a prohlížení, ale hlavně k povídání. Obrázky a jednoduché úkoly pomáhají dětem rozvíjet si řeč, paměť, postřeh a fantazii.
- **Slovo, slovíčko, otevři se maličko**²⁵ – Kniha obsahující několik zajímavých otázek pro rozvoj slovní zásoby se zároveň zaměřuje na význam jednotlivých slov. Je určena pro pedagogy, ale i rodiče a děti.
- **Story Cubes** – Je hra tvořena 9 kostkami s různými obrázky na jednotlivých stranách. 54 obrázků dává nespočet podnětů pro vytváření různých příběhů. Hra je určena pro jednotlivce i velkou skupinu a bude bavit nejen děti, ale i dospělé.

---

²³ STARÁ, Ester. *Poviš mi to?: Hravé rozšiřování slovní zásoby s otazníkem Otíkem a vševědkou Bětkou*. Mladá fronta, 2015. ISBN 978-80-204-3686-3.

²⁴ JECHOVÁ, Šárka. *Pohádky k povídání*. Rubico, 2014. ISBN 978-80-7346-080-8.

²⁵ ČERNÍK, Michal. *Slovo, slovíčko, otevři se maličko*. Axióma, 2007. ISBN 978-80-7292-135-5.

2 KOMUNIKACE

2.1 Lidská řeč a její vývoj

Řeč má několik hlavních znaků. Obvykle si řeči vůbec nevšímáme, protože se koncentrujeme na to, co se v řeči říká, a ne na to co je „řečené“. Řeči si začínáme všímat v dospělosti až v případě, že narazíme na nějaký problém v běžné řeči. Děti, které se s řečí začínají seznamovat si jí naopak uvědomují velmi dobře, a to je také důvod, proč si sní dokážou hrát. Mezi další znak řeči patří to, že nemluvíme k sobě, ale k ostatním, tudíž patří do oblasti my. Díky řeči můžeme vést rozhovor a budovat sociální vztahy. Nejdůležitější znak řeči je ale to, jak je řeč univerzální. Musí vyjádřit úplně všechno i přesto, že každý má své vyjadřovací způsoby. Abychom měli co nejširší slovní zásobu, snažíme se hledat nová slova v literatuře, ale i ve vědě a filozofii. Nesmíme opomenout to, že řeč je typicky lidskou schopností. Používáme vědomě svůj jazyk jako složitý systém znaků a symbolů ve všech formách. Za pomoci řeči můžeme sdělovat pocity, přání a myšlenky. S touto schopností se sice nenarodíme, ale máme několik dispozic, které se začínají rozvíjet při první verbální komunikaci s okolním světem. Řeč nevzniká pouze za pomoci mluvních orgánů, ale především díky mozku a jeho hemisférám. Mluvená řeč nebo mluva vyjadřuje schopnost používat sdělovací prostředky vytvářených mluvidly – tudíž se realizuje mluvením. Vnitřní řeč je vyjadřování myšlenek pomocí slov, a to nejen verbálně ale i psanou formou.

Za pomoci jazyka můžeme vyjadřovat veškeré své představy a vědění o světě a naše vlastní prožitky. Řeč se považuje za jev individuální, ale jazyk je jevem společenským, avšak i řeč je společensky podmíněna, protože využíváme podněty ze společnosti a v ní se také řeč projevuje. Aby mohl člověk česky promluvit (řeč), tak musí umět česky mluvit (jazyk), tudíž si jazyk můžeme osvojit jen tak, že se pokoušíme mluvit. Pro nás jsou ale důležité obě složky, a to především když se dítě učí mluvit. Díky zkušenostem si dítě osvojuje více a více slov.²⁶

Prenatální vývoj – dítě dokáže už v prenatálním období vnímat tlukot srdce matky, ale dokáže vnímat i jiné okolní zvuky jako je třeba hudba.

Období křiku – děti po narození obvykle pláčou, ale stane se že si třeba i kýchnou – díky tomu začínají fungovat plíce. Pokud dítě během prvních týdnů pláče často, je dobré uvést ho

---

²⁶ KLENKOVÁ, Jiřina. *Logopedie: narušení komunikační schopnosti, logopedická prevence, logopedická intervence v ČR, příklady z praxe*. Praha: Grada, 2006. Pedagogika (Grada). s.26-28. ISBN 978-80-247-1110-2.

do stejného „prostředí“ jako bylo v děloze matky – pevné zabalení, houpání či poslech melodií. Již malé dítě dokáže odlišit lidskou řeč od okolních zvuků.

Žvatlání pudové – již malý kojenci vydávají zvuky. Jde o náhodné seskupení mluvidel s tvořením hlasu. Do půl roku věku žvatlají i děti od narození hluché.

Žvatlání napodobivé – Dítě si zdokonaluje vnímání a je schopné používat obličejové svaly. Začíná řeči rozumět a také na ni reaguje.

První slovo – Kvůli dozrávání nervových drah se většinou objevuje první slovo zároveň s prvním krokem. Dítě dokáže již spojit věc se zvukem slova a pojmenuje ji.

První věta – bývá většinou kombinací jednoduchých slov a přírodních zvuků.

Slovní zásoba – se postupně rozšiřuje. Dítě i přesto chápe více slov, než samo používá.

Období otázek – se objeví obvykle mezi třetím a čtvrtým rokem a je velmi náročné. Neustálé otázky jsou spíše snahou o komunikaci než potřeba dozvědět se nové věci. Dítě si potřebuje vyzkoušet sociální funkci řeči.

Vývoj výslovnosti – se sleduje zhruba od tří let. Pokud je ale dítěti rozumět a „nešlape“ si výrazně na jazyk, stačí, když se začneme zajímat o výslovnost až po čtvrtém roce. Výslovnost je přesně ta oblast řeči, kde lze pomocí jednoduchých preventivních postupů poměrně snadno předejít dlouhé řadě potíží.²⁷

„Samohlásky (vokály) se tvoří tak, že zvuk, vytvořený v hrtanu kmitáním hlasivek, získává typickou zvukovou podobu tím, že se mění tvar a objem nadhrtanového prostoru (tzv. násadní vzduchové trubice). Podle různého postavení mluvidel vznikají typické zvuky, které rozeznáváme, například jako a, e, i, o, u. Největší objem nadhrtanového prostoru je při vyslovení a, nejmenší při artikulaci i.

Souhlásky (konsonanty) se tvoří na různých místech v rozmezí od rtů až k hrtanu. Tato místa se označují jako artikulační okrsky. Na jednotlivých okrscích se tvoří samohlásky takto:

- Mezi rty: b, p, m
- Mezi rty a zuby: f, v

---

²⁷ KUTÁLKOVÁ, Dana. *Budu správně mluvit: chodíme na logopedii*. Praha: Grada, 2011. s. 14. ISBN 978-80-247-3687-7.

- Mezi špičkou a jazyka a zuby: s, c, z, š, č, ž, t, d, n
- Mezi jazykem a patrem: l, d', t', ň, r, ř
- Na patře: g, k, ch
- V hrtanu: h²⁸

Hlásky rozdělujeme na znělé a neznělé podle toho, zda jsou doprovázeny hlasem. Znělé hlásky se pojí s hlasem a neznělé naopak.

Aby byla logopedická intervence úspěšná je nutnost znát lidský hlas – jeho vývoj či poruchy. Dříve byla terapie hlasových poruch převážně foniatrickou záležitostí, ale dnes se dostává i do logopedie, kde je ale nutné speciálního vzdělání a kurzu.²⁹

2.2 Vývoj řeči z logopedického hlediska

Logoped při své praxi musí znát vývoj řeči u zdravých dětí, protože tyto znalosti jsou důležité při rozvíjení komunikačních schopností u dětí, které mají obtíže v komunikaci. Vývoj řeči ovlivňuje vnímání, motorika, myšlení a taky socializace. „Vývojem řeči a myšlení, vztahem mezi rozvojem řeči a motoriky, řeči a zraku i sluchu se zabývalo mnoho vědců zahraničních i našich, například Becker, Kuric, Příhoda, Sovák, Damborská, Zeller, Lechta a další.“ Vývoj myšlení a řeči probíhá do určitého věku nezávisle na sobě a až kolem 2. roku života dítěte se obě prolínají. Většina vědců dělí vývoj řeči na přípravná stadia a stadia vlastního vývoje řeči. Všichni autoři se ale shodují na tom, že je nutné dbát na individuální přístup a hodnocení ke každému dítěti. Zároveň je důležité připustit v každém vývojovém období určitou časovou variabilitu. Může docházet k zrychlení nebo zpomalení ve vývoji, to ale neznamená, že by byla některá vývojová stadia vypuštěna, avšak je individuální, jak dlouho stadia trvají.

Než dítě začne mluvit, projde si řadou přípravných období, která začínají hned po narození a nejsou časově přesně oddělena. Některá období se vzájemně prolínají a probíhají současně.

---

²⁸ KEJKLÍČKOVÁ, Ilona. *Vady řeči u dětí: návody pro praxi*. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). s. 20-23. ISBN 978-80-247-3941-0.

²⁹ KEJKLÍČKOVÁ, Ilona. *Vady řeči u dětí: návody pro praxi*. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). s. 20-23. ISBN 978-80-247-3941-0.

„V ontogenezi dětské řeči vydělujeme předběžná stadia vývoje řeči, a to jsou:

- období křiku;
- období žvatlání;
- období rozumění řeči a vývoj vlastní řeči, kam řadí tato postupná, na sebe navazující stadia:
  - stadium emocionálně-volní;
  - stadium asociačně-reprodukční;
  - stadium logických pojmů;
  - intelektualizace řeči.³⁰

Přípravná (předřečová) stadia vývoje řeči

Je období, které probíhá zhruba do 1. roku života, kdy si dítě osvojuje základní návyky, na jejichž podkladu pak vzniká skutečná řeč. Tyto činnosti charakterizujeme jako předverbální a neverbální aktivity. Mezi předverbální projevy patří křik a broukání, které mají těsnější vazbu na budoucí zvukovou, slovní řeč dítěte. Na budoucí mluvenou řeč nemusí být vázány neverbální projevy, které jsou zvukové i nezvukové. Tyto předverbální aktivity později nahrazují verbální projevy, ale neverbální komunikace přetrvává celý život. Autoři, kteří se těmito aktivitami zabírají, se ale věnují i procesu komunikace mezi dítětem a jeho prostředím. Již v prenatálním období se začínají rozvíjet předverbální projevy a dítě trénuje artikulační aparát i po narození. Artikulační orgán má především zajišťovat dýchání a přijímání potravy, ale teprve když dítě ovládá činnosti sání, žvýkání a polykání se umožní vývoj řečových aktivit. Již novorozenecký křik je považován za první preverbální komunikaci mezi matkou a dítětem. Kojení se považuje za přirozený komunikační proces. Asi od 6. týdne se křik mění v křik citově zabarvený. Dítě dříve vyjadřovalo jen nelibé pocity, ale nyní dokáže vyjádřit i pocity libé. O hlasových projevech v tomto období hovoříme jako o houkání nebo broukání. S tímto obdobím se prolínají začátky žvatlání. Větší pestrost zvuků souvisí se změnami v utváření resonančních dutin, ústní a hltanové dutiny.

„Dítě opakuje při tvorbě hlasu sací i polykací pohyby, i když nepřijímá potravu, mluvíme o pudovém žvatlání, jsou vytvářeny tzv. prahlásky, prefonémy.“³¹

---

³⁰ KLENKOVÁ, Jiřina. *Logopedie: narušení komunikační schopnosti, logopedická prevence, logopedická intervence v ČR, příklady z praxe*. Praha: Grada, 2006. Pedagogika (Grada). s. 33. ISBN 978-80-247-1110-2.

³¹ KLENKOVÁ, Jiřina. *Logopedie: narušení komunikační schopnosti, logopedická prevence, logopedická intervence v ČR, příklady z praxe*. Praha: Grada, 2006. Pedagogika (Grada). s. 34-35. ISBN 978-80-247-1110-2.

Období napodobující žvatlaní začíná v druhé polovině 1.roku, kdy dítě připodobňuje své vlastní zvuky, hláskám mateřského jazyka. Dítě si začíná všimnout pohybu mluvidel u svých nejbližších osob a nastává zraková i sluchová kontrola a začíná napodobovat hlásky jazyka. Batole začíná rozumět řeči kolem 10. měsíce života, kdy ale ještě nechápe obsah slov, která slyší, ale dokáže si za pomoci zvuku představit konkrétní situaci. To, že rozumí, se projevuje jeho pohybovou reakcí.³²

Ve vývoji řeči se jazykové roviny prolínají a jejich vývoj probíhá často současně. Vývoj dětské řeči je ale složitý proces, který je důležité sledovat, a proto je nutná znalost jednotlivých vývojových etap. Řeč se vyvíjí díky poslouchání a napodobování mluvené řeči ze svého okolí. Zdravý nervový a svalový systém i dostačující intelekt je důležitý k tomu, aby se řeč vyvíjela v normě. Zároveň je nutné mít neporušenou motoriku a anatomicky zdravá mluvidla a také alespoň dostačující sluch. Důležité jsou i vhodné podněty a řečové impulzy z okolí. Řeč se vyvíjí i u dětí nevidomých, ale dobrý zrak je v dětském věku výhodou.³³

2.3 Základní pojmy z fonetiky

„Fonetika (název z řeckého fóné – hlas, zvuk lidské řeči) je nauka o zvukové stránce lidské řeči a o její funkci při mluvení.“³⁴ Zabývá se tvořením, vnímáním a užitím hlásek. Fonémy jsou nejnižší stavební jednotkou řeči a jsou také nazývány jako hlásky [p], [e], [s]. Když se hlásky spojí, vznikají morfémy [pes], [lék], [mák], [hák]. Kombinací morfému se poté tvoří slova a ty dávají dohromady věty. Fonetika se zabývá nejen základními jednotkami řeči, ale sleduje i zvukové úpravy řeči.

---

³² KLENKOVÁ, Jiřina. *Logopedie: narušení komunikační schopnosti, logopedická prevence, logopedická intervence v ČR, příklady z praxe*. Praha: Grada, 2006. Pedagogika (Grada). s. 36. ISBN 978-80-247-1110-2.

³³ KEJKLÍČKOVÁ, Ilona. *Vady řeči u dětí: návody pro praxi*. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). s. 35. ISBN 978-80-247-3941-0.

³⁴ KLENKOVÁ, Jiřina. *Logopedie: narušení komunikační schopnosti, logopedická prevence, logopedická intervence v ČR, příklady z praxe*. Praha: Grada, 2006. Pedagogika (Grada). s. 41. ISBN 978-80-247-1110-2.

Fonetika zkoumá zvuky lidské řeči z pohledu:

- **jejich tvoření (artikulace)** – „fonetický rozbor artikulace jednotlivých hlásek ukazuje, jak pracují jednotlivé části mluvních orgánů – zjišťuje funkci hlasivek při tvoření hlásek, postavení rtů, vzdálenost čelistí, účast zubů a tvrdého patra ve styku s různě postaveným jazykem, činnost měkkého patra“³⁵;
- **jejich akustických vlastností** – řada různých zvuků vznikajících při artikulaci, se liší svou akustickou podstatou.;
- **jejich realizace v dorozumívacím procesu** – z nesčetných možností tvoření zvuků je jich však možné využít jen omezený počet.;

Dítě dokáže velmi brzy vycítit rozdíl mezi souhláskami znělými a neznělými, díky tomu že se ve vývoji naučí vybírat ze zvuků lidské řeči ty, které mají svou fonologickou platnost.³⁶

Zvuky lidské řeči se tvoří mluvními orgány, k nimž patří:

1. ústrojí respirační (dýchací) – primární funkcí respiračního ústrojí je dýchání, ale slouží i pro mluvení. Všichni se musí naučit obě funkce – dítě se učí mluvit, ale musí se taky naučit při mluvení správně dýchat.

2. ústrojí fonační (hlasové) – „výdechový proud prochází průdušnicí do hrtanu, kde jsou uloženy hlasivky. Výdechový proud může procházet rozevřenými hlasivkami, hlasivky se nerozkmitají, nevzniká hlas, nebo se hlasivky přiblíží a rozkmitají, vzniká hlas. Tak se tvoří samohlásky a souhlásky znělé.

3. ústrojí modifikační (upravující, artikulační) – v rezonančních dutinách nad hrtanem, dochází k hlavnímu rozlišení zvuků řeči. Hlasivkový tón u samohlásek a znělých hlásek, nebo pouhý výdechový proud u neznělých souhlásek nabývá charakteru hlásek. Změnami v postavení dolní čelisti, rtů, jazyka, měkkého patra se mění velikost objemu rezonančních dutin.

Hlásky se dělí na samohlásky (vokály) a souhlásky (konsonanty) z fonetického hlediska. Hlavní rozdíl mezi nimi z hlediska:

---

³⁵ KLENKOVÁ, Jiřina. *Logopedie: narušení komunikační schopnosti, logopedická prevence, logopedická intervence v ČR, příklady z praxe*. Praha: Grada, 2006. Pedagogika (Grada). s. 41. ISBN 978-80-247-1110-2.

³⁶ KLENKOVÁ, Jiřina. *Logopedie: narušení komunikační schopnosti, logopedická prevence, logopedická intervence v ČR, příklady z praxe*. Praha: Grada, 2006. Pedagogika (Grada). s. 42. ISBN 978-80-247-1110-2.

- **artikulačního** – při samohláskách prochází výdechový proud rezonančními dutinami volně, při některých samohláskách více, při některých méně. Při souhláskách musí překonávat nějakou překážku. Při samohláskách jsou ústa více nebo méně otevřena, při souhláskách přivřena nebo zavřena;
- **akustického** – tento rozdíl vyplývá ze způsobu artikulace. Je-li dutina ústní volná, mají rezonance v ní vznikající ráz tónů, překonává-li výdechový proud na své cestě nějakou překážku, vznikají výbuchové nebo třecí šumy. Z akustického hlediska je charakteristický rys vokálů tónovost, konsonantů šumovost.³⁷

2.4 Narušená komunikační schopnost

„Narušená komunikační schopnost je jedním ze základních termínů současné logopedie. Komunikační schopnost a NKS je nutné vnímat v celé její šíři – nelze se zabývat jen foneticko-fonologickou stránkou řeči.“³⁸ Není jednoduché definovat narušenou komunikační schopnost. Je obtížné vymezit si co v normě je a co není. To, co v normě není už nazýváme jako narušení. Při hodnocení NKS je nutné zjistit i jiné okolnosti. Zajímáme se o to, kde osoba žije, jaké má vzdělání, je-li mluvním profesionálem. Všímáme si všech rovin jazykových projevů člověka a neorientujeme se pouze na narušenou formální stránku řeči. V období okolo třetí až čtvrtého roku života dítěte se může projevovat fyziologická neplynulost, to ale ještě nemusí být projev NKS, avšak i přesto je dobré poradit se s odborníkem, aby nedošlo k zanedbání. Ve 4 letech nesprávnou výslovnost, vynechávání nebo záměnu hlásek také nepovažujeme za NKS, pokud se jedná o jev fyziologický. V kompetenci odborníka je posoudit, zda se jedná o jev fyziologický či je způsoben například smyslovou poruchou. V tomto věku není vhodné o dítěti s fyziologickými nedostatky v komunikaci hovořit jako o „pacientovi s vadou řeči“. Narušení se může týkat mluvené i psané formy řeči.

Z hlediska průběhu komunikačního procesu může být narušena složka expresivní (produkce) či receptivní (porozumění řeči).

Z časového hlediska mohou být příčiny prenatální (před narozením dítěte), perinatální (v průběhu porodu), postnatální (po narození dítěte).

³⁷ KLENKOVÁ, Jiřina. *Logopedie: narušení komunikační schopnosti, logopedická prevence, logopedická intervence v ČR, příklady z praxe*. Praha: Grada, 2006. Pedagogika (Grada). s. 42-47. ISBN 978-80-247-1110-2.

³⁸ KLENKOVÁ, Jiřina. *Logopedie: narušení komunikační schopnosti, logopedická prevence, logopedická intervence v ČR, příklady z praxe*. Praha: Grada, 2006. Pedagogika (Grada). s. 52. ISBN 978-80-247-1110-2.

Z lokalizačního hlediska se k nejčastějším příčinám řadí genové mutace jako jsou poškození centrální části, narušení expresivní složky řeči či poruchy psychotické povahy a další.

Podle stupně může být narušení komunikační schopnosti úplné nebo částečné. Osoba, u níž se narušení komunikační schopnosti projevuje, si svůj nedostatek uvědomuje, ale také nemusí.

Symptomatické poruchy řeči jsou zapříčiněny jiným dominantním postižením, ale NKS může být i hlavní projevem. „Od 90. let minulého století je v naší logopedické literatuře i logopedické praxi často užívána klasifikace narušené komunikační schopnosti podle symptomů, tedy symptomatická klasifikace. Dělí se v ní narušená komunikační schopnost do deseti základních kategorií: vývojová nemluvnost (**vývojová dysfázie**); získaná orgánová nemluvnost (**afázie**); získaná psychogenní nemluvnost (**mutismus**); narušení zvuku řeči (**rinolalie, palatolalie**); narušení fluence řeči (**tumultus sermonis, balbuites**); narušení článkování řeči (**dyslalie, dysartrie**); narušení grafické stránky řeči; symptomatické poruchy řeči; poruchy hlasu; kombinované vady a poruchy řeči.“³⁹

Pro dítě samotné může být NKS bariérou v komunikaci, a to především do takové míry, do jaké si toto nekomfortní působení uvědomuje. Dítě se snaží svou komunikační aktivitou dosáhnout určitého cíle, ale zároveň bere ohled na toho, s kým komunikuje. Narušení se může týkat nejen mluvené ale i psané formy verbální a neverbální komunikace. NKS je vnímána jako individuální vlastnost dítěte a podmiňuje přizpůsobování cílů a podmínek vzdělávání. Je důležité, aby dítě prospívalo a bylo spokojené. Řeč a jazyk se trénuje v jazykově komunikační edukaci, což je proces výchovy. NKS definována logopedy se chápe jako dispozice dítěte, která vyžaduje přijímání určitých opatření. Učitel si musí osvojit různé způsoby a postupy při práci s dítětem s NKS a musí mít snahu vytvořit individuální přístup a optimalizovat vzdělávání. Učitel by měl spolupracovat s logopedem, rodiči a ostatními specialisty. Důležité je prohloubení preventivně-výchovné logopedické péče již v mateřských školách a rozšířit tím vzdělání učitelů.⁴⁰

---

³⁹ KLENKOVÁ, Jiřina. *Logopedie: narušení komunikační schopnosti, logopedická prevence, logopedická intervence v ČR, příklady z praxe*. Praha: Grada, 2006. Pedagogika (Grada). s. 54. ISBN 978-80-247-1110-2.

⁴⁰ LIPNICKÁ, Milena. *Logopedická prevence v mateřské škole*. Ilustroval Patricie KOUBSKÁ. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0381-0.

Jednotlivé druhy narušené komunikační schopnosti:

- **narušený vývoj řeči;**
- **afázie** (získané organické NKS) – problém je v porozumění a produkci řeči;
- **mutismus** (jedinec nedokáže verbálně komunikovat) – také jinak nazýváno jako oněmění;
- **narušení zvuku řeči** (huhňavost a palatolalie) – porucha postihuje jak zvuk, tak artikulaci;
- **narušení plynulosti řeči** (kockavost a breptavost) – narušení plynulosti působí rušivě na komunikační záměr;
- **narušení článkování řeči** (dyslalie a dysartrie) – porucha artikulace;
- **poruchy hlasu** – patologická změna struktury hlasu;
- **symptomatické poruchy řeči** – poruchu řeči doprovází jiné dominantní postižení.⁴¹

---

⁴¹ KLENKOVÁ, Jiřina, Barbora BOČKOVÁ a Ilona BYTEŠNÍKOVÁ. *Kapitoly pro studenty logopedie: text k distančnímu vzdělávání*. Brno: Paido, 2012. s.55-59. ISBN 978-80-7315-229-1

3 PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

3.1 Charakteristika dítěte předškolního věku

Vývoj inteligence dítěte se kolem čtyř let přesouvá z úrovně předpojmového myšlení na názorné. Dítě začíná uvažovat v celku na základě podrobností a usuzuje pouze z toho co vnímá a představuje si. Myšlení dítěte předškolního věku tedy nepostupuje dosud podle logických „operací“, myšlení je „prelogické“, předoperační. Při vývoji poznávacích procesů neuvažujeme pouze o způsobech řešení, které dítě používá samostatně, ale také o řešeních, ke kterým dospěje za pomoci dospělých. Dítě začíná před nástupem do školy vnímat svět realisticky a už není závislé pouze na přáních.

Dítě začíná vnímat celek jako souhrn několika jednotek a dokáže si lépe všímat drobností. Vnímání začíná být analytické. Předškolní děti už dokážou rozeznat širší paletu barev, a ne pouze barvy základní. Ve sluchovém vnímání již dítě dokáže rozlišovat jednotlivé hlásky – na začátku slova, uprostřed či na konci. Dítě dokáže již rozlišit i polohu a výšku tónů a někteří jedinci dokážou i správně intonovat. Předškolní děti mají sklony k přeceňování velikosti, času i délky. Pojem minulost a budoucnost nemají pro dítě žádný význam. Začíná vnímat počet – chápe, že přidáním se zvětší a odebráním zmenší. Vývoj vnímavosti tvoří individuální rozdíly mezi dětmi.

Paměť dítěte předškolního věku je citová, živelná a obrazná. Dítě si nejlépe pamatuje to, co mu vyvolalo radost, ale i podněty spojené s negativními pocity. Nepamatuje si věci účelně, ale pouze mimovolně. Pamatuje si několik veršů i pohádkových dějů. Až ve druhé polovině předškolního věku si dítě začíná pamatovat záměrně. Dítě si pamatuje věci na základě detailů – barvy, tvaru, polohy či zvuku. Logická paměť se musí rozvíjet za přiměřeného množství materiálu. I jednoduché věci, verše nebo pohádky je nutné dítěti vysvětlit. Paměť roste a rozvíjí se i její vytrvalost.⁴²

Představitost i fantazie předškolních dětí jsou bohaté a velmi živé. Děti projevují svou fantazii ve hrách, v oblíbených pohádkách, díky kterým se fantazie ještě rozšiřuje.

---

⁴² WEDLICOVÁ, Iva. *Vývojová psychologie* [online]. Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2010 [cit. 2021-01-12]. ISBN 978-80-7414-320-5. Dostupné z: https://www.pf.ujep.cz/wp-content/uploads/2018/06/KPS_MS_Vyvoj_psycho_Wedlichova.pdf

I přes to, že dítě již zná spoustu věcí je pro něj v okolním světě stále spoustu nevysvětleného. Fantazie má v tomto období harmonizující význam. Je nezbytnou pro citovou a rozumovou rovnováhu.

V batolecím období se rychle rozvíjela řeč a v předškolním období dochází k vývoji myšlení. Myšlení je stále hodně konkrétní a názorné, avšak začíná se zaměřovat na hledání souvislostí mezi věcmi. V předškolním období dochází k plnému rozvinutí názorného intuitivního myšlení, které je typické po tzv. předoperačním stadium. Myšlení dětí předškolního věku je převážně útržkovité, nekoordinované a nepropojené. Chybí mu celistvý přístup a je egocentrické. Realitu si upravuje tak, aby pro něj byla lépe srozumitelná.⁴³

Děti předškolního věku se mění vzrůstově ale i váhově, a proto je pro ně jednodušší intenzivní tělesný pohyb. Pravidelný režim spánku, jídla i zábavy je pro dítě velmi důležitý. Probíhá osifikace, ale kosti stále nejsou dost tvrdé. Zlepšuje se výkonost plic a srdce. Aktuální je nebezpečí ortopedických poruch a kosterních onemocnění.

Základní pohyby již dítě koná s dostatečnou přesností, protože je pohybově dobře vybaveno. Předškoláci jsou vytrvalejší a pohyby nabírají na přesnosti. Lokomoce a hrubá motorika se dál zdokonaluje, taktéž i jemná motorika. Pohyby dítěte se stávají koordinovanější a spontánní, kontrolované vědomím. Sport je pro dítě dobrou příležitostí pro rozvoj pohybových úkonů i schopnost jemné a hrubé motoriky. Dítě je stále víc manuálně zručné. Dochází k vyhranění lateralit. Sebevědomí a sebeuvědomění se rozvíjí díky pohybové samostatnosti. „Na základě pohybových schopností rozvíjíme motorické dovednosti od jednoduchých po složitější. Pohyb posiluje správný růst, vývoj svalů, kloubů a kostí. Pohybová aktivita u dětí podporuje důvěru, emoční stabilitu, nezávislost, vnitřní sebekontrolu, dobrou náladu a představu o vlastním těle a správném držení těla. Naopak snižuje stres, napětí, agresivitu.“⁴⁴ Děti mají z určitého pohybu strach, ale když ho překonají, dokáží se pohyb velmi rychle naučit. Motorický vývoj má několik vnějších faktorů (výchova) ale i vnitřních (nemocnost, psychika i výživa). Většinou se děti nejdříve naučí pohyb jako celek, podle výsledku zkoordinují chybu, a pak pohyb opakují. Zatěžování dětí by mělo probíhat s větší intenzitou, ale krátkodobě. Pro rozvoj hrubé motoriky je velmi důležitý

---

⁴³ WEDLICHOVÁ, Iva. *Vývojová psychologie* [online]. Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2010 [cit. 2021-01-12]. ISBN 978-80-7414-320-5. Dostupné z: https://www.pf.ujep.cz/wp-content/uploads/2018/06/KPS_MS_VyvojPsycho_Wedlichova.pdf

⁴⁴ SLOŽILOVÁ, Pavlína. *Percepční zralost dětí předškolního věku* [online]. Olomouc, 2010 [cit. 2021-01-12]. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Vedoucí práce Mgr. Jitka Hodaňová, Ph.D. - KMT.

správný vzor, protože hrozí, že se dítě naučí pohyb špatně a pak se bude těžko přeučovat. Pohybová aktivita má vliv na rozumovou vyspělost. Čím pohyblivější dítě je, tím intenzivnější je jeho styk s okolím, tím více zkušeností získává.

Socializace probíhá primárně v rodině. Rodiče jsou pro dítě citová jistota, opora i vzor chování. Chování dětí odráží chování v rodině, a to včetně lásky a důvěry. Děti si obvykle zapamatují vzorové chování, které v rodině probíhá a postupem ho využívají. „Socializace jako proces zahrnuje tři vývojové aspekty. Za prvé vývoj sociální reaktivity. Jedná se o vývoj bohatě diferencovaných emočních vztahů k lidem v bližším i vzdáleném společenském okolí. Za druhé vývoj sociálních kontrol a hodnotových orientací. Jde o vývoj norem, které si jedinec vytváří na základě příkazů a zákazů udělovaných mocnými dospělými, a které pak přijímá za své. Za třetí osvojení sociálních rolí. To znamená takových vzorů chování a postojů, které jsou od jedince očekávány ostatními členy společnosti, a to vzhledem k jeho věku, pohlaví, společenskému postavení.“⁴⁵ U dětí předškolního věku velmi rychle vzrůstá touha po kontaktu s vrstevníky, kde si na rozdíl od kontaktu s dospělými, vytváří symetrický vztah. Jedinec musí být emocionálně vyzrálý, aby kontakt s vrstevníky zvládl, jelikož je zde mnohem méně jistoty než ve vztahu s dospělým. Kamaráda získává vlastní volbou a postupně se ve skupině vyvíjí sociální role. Dítě se díky dětské skupině naučí spolupráci i soupeření. Učí se uplatňovat svoje schopnosti i názory mezi ostatními. Vztahy s vrstevníky nejsou pevné, ale náhodné. I přesto není dobré je podceňovat. Při styku s dětmi se dítě naučí důležité vzorce chování, respekt a pomoc slabším či mladším, ale i řešit konflikty. I přes velké citové vazby mezi vrstevníky se děti raději obrací k dospělým, jelikož jsou schopni odpovědět na většinu dotazů a mohou se od nich učit nové věci.⁴⁶

---

⁴⁵ SLOŽILOVÁ, Pavlína. *Percepční zralost dětí předškolního věku* [online]. Olomouc, 2010 [cit. 2021-01-12]. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Vedoucí práce Mgr. Jitka Hodaňová, Ph.D. - KMT.

⁴⁶ SLOŽILOVÁ, Pavlína. *Percepční zralost dětí předškolního věku* [online]. Olomouc, 2010 [cit. 2021-01-12]. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Vedoucí práce Mgr. Jitka Hodaňová, Ph.D. - KMT.

3.2 Význam předškolního vzdělávání na rozvoj jazyka a řeči

Vývoj řeči ovlivňuje několik faktorů. Hlavním faktorem pro rozvoj řeči je úroveň motorických schopností, úroveň vnímání a vliv sociálního prostředí. Rozvoj řeči také závisí na myšlení, psychickém vývoji i vrozeném nadání pro jazyk aj. Rané období života je pro rozvoj řeči důležité, ale v předškolním období se výrazně prohlubují jazykové dovednosti. Významnou roli v oblasti vývoje jazyka hraje kontakt s vrstevníky, a to především v mateřské škole. Ve třídě heterogenního typu se v oblasti jazyka a řeči mladší děti často učí přirozenou nápodobou od svých starších kamarádů, neboť mají potřebu projevit se na podobné úrovni jako jejich starší kamarádi. Starší děti jsou pro mladší děti vzorem chování a zvládání úkolů. Zejména pro tříleté děti, které se málo zapojují do komunikačních aktivit, je v těchto třídách velký prostor pro rozvoj pasivní slovní zásoby, neboť díky velkým věkovým rozdílům dětí mají možnost naslouchat mluvě svých kamarádů. Oproti tomu ve věkově homogenních třídách, kde jsou všechny děti na stejné věkové úrovni, má učitelka velký prostor při tvorbě vzdělávací nabídky pro rozvíjení jazykových dovedností dětí co nejvíce do hloubky, a to díky stejným věkovým specifickým třídě.

Rozvíjením jazyka a řeči se RVP PV zabývá ve vzdělávací oblasti „Dítě a jeho psychika“ v podoblasti „Jazyk a řeč“. Úmyslem předškolního pedagoga je napomáhat u dítěte rozvoji jazykových dovedností i řečových schopností. Předškolní pedagog se rovněž snaží podporovat u dítěte zájem o psanou podobu jazyka i částečné osvojení poznatků a dovedností předcházejících čtení a psaní. Rámec vzdělávací nabídky předškolního pedagoga tvoří hry se slovy, slovní hádanky, hry zaměřené na komunikaci, sluchovou percepci a rytmus, individuální i skupinovou konverzaci nebo diskusi, samostatný slovní projev, sledování filmových i divadelních příběhů a pohádek, dramatizaci pohádek, zpěv, recitaci, hry a činnosti zaměřené na rozlišování zvuků, seznamování dítěte s knihou, časopisem nebo audiovizuální technikou. Úspěch vzdělávacích záměrů pedagoga může ohrozit komunikačně chudé prostředí, málo příležitostí k řečovému projevu dítěte, nesprávný jazykový vzor, nucení dítěte k hovoru, dlouhodobé sledování televize nebo videa i nevhodně zvolené televizní pořady pro dítě předškolního věku.⁴⁷

---

⁴⁷ LAPÁČKOVÁ, DIS, Lenka Lapáčková. *Výstupy předškolního vzdělávání v oblasti jazyka a řeči u dětí z věkově homogenních a heterogenních tříd mateřských škol* [online]. České Budějovice, 2014 [cit. 2021-01-26]. Dostupné z: https://theses.cz/id/sl3trm/BP_-_Lenka_Lapkov_1.pdf. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Vedoucí práce PaedDr. Alena Váchová.

„RVP PV definuje v podobě dílčích vzdělávacích cílů to, co pedagog u dítěte v oblasti jazyka a řeči podporuje:

- rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností receptivních (vnímání, naslouchání, porozumění) i produktivních (výslovnosti, vytváření pojmů, mluvního projevu, vyjadřování);
- rozvoj komunikativních dovedností (verbálních i neverbálních) a kultivovaného projevu;
- osvojení si některých poznatků a dovedností, které předcházejí čtení i psaní, rozvoj zájmu o psanou podobu jazyka i další formy sdělení verbální i neverbální (výtvarné, hudební, pohybové, dramatické).

V RVP PV je také sepsaná vzdělávací nabídka v oblasti jazyka a řeči, tedy to, co pedagog dítěti nabízí:

- artikulační, řečové, sluchové a rytmické hry, hry se slovy, slovní hádanky, vokální činnosti;
- společné diskuse, rozhovory, individuální a skupinová konverzace (vyprávění zážitků, příběhů, vyprávění podle skutečnosti i podle obrazového materiálu, podle vlastní fantazie, sdělování slyšeného druhým apod.);
- komentování zážitků a aktivit, vyřizování vzkazů a zpráv;
- samostatný slovní projev na určité téma;
- poslech čtených či vyprávěných pohádek a příběhů, sledování filmových a divadelních pohádek a příběhů;
- vyprávění toho, co dítě slyšelo nebo co zhlédlo;
- přednes, recitace, dramatizace, zpěv;
- grafické napodobování symbolů, tvarů, čísel, písmen;
- prohlížení a „čtení“ knížek;
- hry a činnosti zaměřené k poznávání a rozlišování zvuků, užívání gest;
- činnosti a příležitosti seznamující děti s různými sdělovacími prostředky (noviny, časopisy, knihy, audiovizuální technika).

RVP PV definuje v podobě očekávaných výstupů dovednosti, které dítě na konci předškolního období zpravidla dokáže:

- správně vyslovovat, ovládat dech, tempo i intonaci řeči;
- pojmenovat většinu toho, čím je obklopeno;

- vyjadřovat samostatně a smysluplně myšlenky, nápady, pocity, mínění a úsudky ve vhodně zformulovaných větách;
- vést rozhovor (naslouchat druhým, vyčkat, až druhý dokončí myšlenku, sledovat řečníka i obsah, ptát se);
- domluvit se slovy i gesty, improvizovat;
- porozumět slyšenému (zachytit hlavní myšlenku příběhu, sledovat děj a zopakovat jej ve správných větách);
- formulovat otázky, odpovídat, hodnotit slovní výkony, slovně reagovat;
- učit se nová slova a aktivně je používat (ptát se na slova, kterým nerozumí);
- učit se zpaměti krátké texty (reprodukovat říkanky, písničky, pohádky, zvládnout jednoduchou dramatickou úlohu apod.);
- sledovat a vyprávět příběh, pohádku;
- popsat situaci (skutečnou, podle obrázku);
- chápat slovní vtip a humor;
- sluchově rozlišovat začáteční a koncové slabiky a hlásky ve slovech;
- utvořit jednoduchý rým;
- poznat a vymyslet jednoduchá synonyma, homonyma a antonyma;
- rozlišovat některé obrazné symboly (piktogramy, orientační a dopravní značky, označení nebezpečí apod.) a porozumět jejich významu i jejich komunikativní funkci;
- sledovat očima zleva doprava;
- poznat některá písmena a číslice, popř. slova;
- poznat napsané své jméno;
- projevovat zájem o knížky, soustředěně poslouchat četbu, hudbu, sledovat divadlo, film, užívat telefon.⁴⁸

3.3 Charakteristika vybraného školního vzdělávacího programu

Školní vzdělávací program Mateřské školy Nová Ves má název „KNIHA JE MŮJ KAMARÁD NA CESTĚ ZA POZNÁNÍM SEBE, MÉHO OKOLÍ A SVĚTA“. Cílem tohoto programu je rozvoj dítěte, které si poradí v každé situaci, osvojí si poznatky a dovednosti, které přesahují školní prostředí a umí je uplatnit v životě mimo školu. Dítě odvážně ukáže, co

---

⁴⁸ *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání* [online]. Praha: MŠMT, 2018, [cit. 2021-01-26]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/>

vše umí, zvládne a dokáže. Pedagogové této mateřské školy kladou důraz na prožitkové učení. Velký důraz kladou i na environmentální výchovu, proto se zapojili do projektu „Recyklohraní“.

Další projekt, do kterého se zapojili je, „Celé Česko čte dětem“. Chtějí u dětí vytvářet pozitivní vztah k literatuře a ke knihám a rozvíjet čtenářskou pregramotnost, která je branou k osvojení dalších gramotností, motivuje dítě pro další poznávání a rozvíjí jeho osobnost. V rámci rozvoje čtenářské pregramotnosti je ve třídách vytvořen čtenářský koutek pro děti, který je bude pozitivně motivovat ke „čtenářství“.

3.3.1 Filozofie školy v oblasti výchovy a vzdělávání

Mateřská škola respektuje přirozené potřeby dítěte, svobodu a individuální přístup ve vývoji osobnosti. Dítě chápu jako jedinečnou a individuální osobnost, která jí v období předškolního věku má právo být sama sebou a být akceptována. Předškolní období dává dítěte velké příležitosti ke hře. Hlavním prostředkem výchovně vzdělávacího působení je tedy hra, a také nenásilné situační učení.

V dětech podporuje mateřská škola kladný vztah k přírodě a celkovou úctu k životu. Vytváří pojem o ochraně přírody, ve které žijí. Děti se s přírodou seznamují i prostřednictvím několika knih. S knihou mohou děti vycházet do přírody a pomocí obrázků poznávat rostliny a zvířata.

Důraz je kladen na získání osobních zkušeností, snahu o vytvoření zdravého sebevědomí, podporu, sebedůvěru a sebejistotu.⁴⁹

3.3.2 Cíle a záměry programu

- Vytváření školy rodinného typu.
- Vytváření environmentálního citění a povědomí dětí.
- Rozvíjení předčtenářských dovedností dětí.
- Vytváření a podpora osobnostního rozvoje dítěte a uvědomování si vlastní individuality.

---

⁴⁹ ŠVP MŠ Nová Ves. MŠ Nová Ves, 2020. Dokument je dostupný v kanceláři MŠ Nová Ves.

3.3.3 Dílčí cíle a záměry programu

- Zajistit v prostorách MŠ dětem pocit bezpečí, individuální svobody a pohody.
- Výchova ke zdravému životnímu stylu.
- Realizace vzdělávacího programu v úzké vazbě s rodiči při respektování jejich možností a potřeb ve prospěch dítěte.
- Profesionálním přístupem všech zaměstnanců získávat prestiž MŠ u rodičů i veřejnosti.
- Individuální práce s dětmi s odloženou školní docházkou, s dětmi z málo podnětného prostředí a s dětmi zvláště nadanými.

3.3.4 Oblasti předškolního vzdělávání

- Dítě a jeho tělo (oblast biologická)
- Dítě a jeho psychika (oblast psychologická)
- Dítě a ten druhý (oblast interpersonální)
- Dítě a společnost (oblast sociálně-kulturní)
- Dítě a svět (oblast environmentální)

3.3.5 Klíčové kompetence

Školní vzdělávací program vychází z cílů a oblastí Rámcového programu pro předškolní vzdělávání. Ve školním programu je zakomponován obsah pěti interakčních oblastí, které reflektují vývoj dítěte, jeho přirozený život, zrání a učení.

Vše je nasměřováno tak, aby dítě při ukončení docházky do mateřské školy dosáhlo klíčové kompetence RVP PV, kterými jsou:

- kompetence k učení;
- kompetence k řešení problémů;
- kompetence komunikativní;
- kompetence sociální a personální;
- kompetence činnostní a občanské.

ŠVP je sestaven tak, aby respektoval hlavní cíle předškolního vzdělávání: za prvé – rozvíjení dítěte a jeho schopnosti k učení, za druhé – osvojení si základu hodnot, na nichž je založena naše společnost, za třetí – získání osobní samostatnosti, schopnosti projevat se jako samostatná osobnost působící na své okolí.

Cílem je vytvořit co nejpestřejší skladbu vzájemně se ovlivňujících a k sobě ladících témat, která vytváří celek vědomostí, dovedností a schopností dětí. Při každé činnosti, která se s dětmi realizuje, se snažíme pokládat si následující otázky, které vycházejí z hlavních cílů předškolního vzdělávání.

1. Čemu dítě učím?
2. Jakou v něm budu hodnotu?
3. Dávám mu prostor pro samostatnost?

Vzdělávací a výchovná činnost je založena na metodách přímých zážitků, využívá dětské zvědavosti a potřeby objevovat. Vede děti k individuální práci s vytvořením podmínek pro činnost dítěte. Probouzí v dítěti aktivní zájem dívat se kolem sebe – naslouchat, objevovat, ukázat co všechno umí, zvládne a dokáže. Umožní dítěti hledat samostatné cesty tvořivým myšlením a vlastním nápadem.

Dlouhodobý cíl

Dlouhodobým cílem je pak vybudovat školu přístupnou pro rodiče i veřejnost, nabízet spolupráci a komunikaci. Pro naplňování záměru školy budeme využívat didaktický styl založený na principu vzdělávací nabídky, na individuální volbě a aktivní účasti dětí. Prioritou pro nás zůstává individuální přístup k dítěti a vhodná motivace.⁵⁰

---

⁵⁰ ŠVP MŠ Nová Ves. MŠ Nová Ves, 2020. Dokument je dostupný v kanceláři MŠ Nová Ves.

PRAKTICKÁ ČÁST

4 LOGOPEDICKÁ PREVENCE REALIZOVANÁ V MŠ NOVÁ VES

4.1 Cíle a metody výzkumného šetření

Prvním cílem této bakalářské práce je v souladu se školním vzdělávacím programem na základě dotazníku zjistit, jak často probíhá logopedická prevence v běžném provozu mateřské školy a jak je prevenci program přizpůsobený. Druhým cílem je zjištění celkového vybavení třídy Myšek pro logopedické chvíle a možnosti jejich využití. Třetím cílem je vytvoření týdenního plánu zaměřeného podrobněji na logopedické aktivity (viz kapitola 1.4) s dílčím cílem zjistit efektivnost výuky.

Práce má charakter kvalitativního výzkumu – případové studie. Jako metody sběru dat byla použita analýza školního vzdělávacího programu. Dále bylo pomocí dotazníku zjištěno, čím je třída vybavena a jak často probíhá ve třídě logopedická chvíle. Při pozorování jsme mohli lépe poznat celkové vybavení třídy, a také vhodné prostředky pro logopedickou prevenci. Kvůli situaci COVID-19 nebylo možné navštívit třídu Myšek v běžném provozu, tudíž je pro výzkum vytvořen týdenní plán, který učitelky mateřské školy realizovaly s dětmi a následně formou reflexe sdělily svá doporučení a hodnocení celého projektu.

Výzkumné otázky vychází ze stanovených cílů bakalářské práce a jsou zodpovězeny v poslední kapitole.

1. Je součástí ŠVP ve sledované mateřské také oblast logopedické prevence?
2. Jak často se učitelky MŠ zaměřují na rozvoj řeči ve vybrané MŠ?
3. Je tato mateřská škola dostatečně vybavena logopedickými pomůckami pro adekvátní rozvoj řečových dovedností dětí předškolního věku?
4. Jaká řečová aktivita je nejvíce zajímavá pro děti v MŠ Nová Ves?
5. Má logopedická prevence ve sledované MŠ své pevné místo v každodenním programu?

V Mateřské škole v Nové Vsi probíhá vždy jednou za 14 dní logopedická intervence, kterou vede klinická logopedka. Intervence probíhá v prostorách šatny MŠ, kde mají děti dostatečný klid a ticho na úspěšnou intervenci. Logopedka dle potřeby komunikuje s rodiči, děti dostávají logopedická cvičení domů na procvičování, nejčastěji mají cvičení formu pracovních listů. V běžném dni využívají učitelky mateřské školy tzv. logopedickou chvilku, která slouží jako prevence vzniku poruch řeči.

4.2 Charakteristika výzkumného vzorku

Mateřská škola má dvě budovy. Hlavní budova je patrová. V přízemí je třída s bezbariérovým přístupem pro 28 dětí. V prvním nadzemním podlaží je třída pro 24 dětí. Schodiště do prvního podlaží je zabezpečeno zábradlím, dřevěným madlem a sítí. V nové budově je v přízemí zřízena jedna třída s kapacitou 25 dětí. Všechny třídy jsou světlé, vzdušné, vybavené odpovídajícím nábytkem dle výšky a počtu dětí, herním nábytkem a koutky pro odpočinek. Prostorové uspořádání vyhovuje skupinovému a individuálnímu činnostem dětí. Ve dvou třídách jsou elektrické klávesy a dětské knihovničky, které jsou součástí čtenářských koutků. Ve třídě nové budovy je elektrické piano. Knihy mají děti uloženy v polici u stolečků a v herně. Všechny třídy mají samostatnou školní výdejnu stravy.

Denní řád je dostatečně pružný, umožňuje reagovat na individuální potřeby dětí. Do programu jsou pravidelně zařazovány řízené zdravotně preventivní pohybové aktivity. Děti mají dostatek času i prostoru pro spontánní hru, aby jí mohly dokončit nebo v ní pokračovat. Při plánování činností jsou vytvářeny vhodné materiální podmínky. Poměr spontánních a řízených aktivit je vyvážený. Další aktivity, pokud to počasí dovolí, probíhají venku. Denní program je organizován ve smyslu hygienických a zdravotních požadavků a věkových zvláštností předškolních dětí. Režim dne je přizpůsoben tak, aby se střídaly aktivity zátěžové a méně zátěžové. Časové rozpětí mezi jídlem je minimálně 3 hodiny. Pobyt venku je denně minimálně 2 hodiny, pokud to počasí dovolí. Odpočinek po obědě je minimálně ½ hodiny pro všechny děti na lehátku, pro děti s nižší potřebou spánku následují klidové činnosti u stolečků, individuální práce s předškoláky. V mateřské škole probíhají zájmové kroužky a jejich organizace je nastavená tak, aby nenarušovaly výchovný proces.

Snaží se usnadnit dětem přechod z mateřské školy do základní tak, že s dětmi systematicky pracují při rozvíjení jemné motoriky, často pracují s papírem a nůžkami, zařazují uvolňovací cviky, volně dostupné jsou dětem oblíbené omalovánky a dětské časopisy,

dbají na dodržování pracovních hygienických návyků (správné držení tužky, správné sezení apod.), zařazují skupinovou práci, při které využívají pracovní listy. Předškolní děti pracují s Kuliferdou a pracovním sešitem Medvídek Nivea. Sledují výslovnost, zařazují jazyková cvičení a hry, rozvíjí spontánní jazykový projev, podporují samostatnost a uvědomělou kázeň, věnují zvýšenou pozornost dětem s odkladem školní docházky. Při práci s dětmi také využívají učební pomůcky Logico Primo, Logico Picollo, vlastní didaktické a Montessori pomůcky.

Hračky ve třídách jsou různorodé, převážně dřevěné, z nezávadného plastu nebo z měkkého molitanu. Jsou umístěny tak, aby dětem byly zcela dostupné, mohly si je brát a zároveň se vyznaly v jejich uložení. Vybavení je průběžně doplňováno a obměňováno, poškozené hračky jsou vyřazovány s ohledem na bezpečnost dětí.⁵¹

4.2.1 Logopedické vybavení třídy Myšek

Třída Myšek se nachází v druhém patře hlavní budovy Mateřské školy Nová Ves. Ve třídě je 24 dětí. Třída je rozdělena na dvě části: herna a prostor se stolečky. V herně mají děti volný přístup ke všem hračkám i knihám ve čtenářském koutku. Třída je vybavena několika knihami, hrami i pracovními sešity pro rozvoj slovní zásoby, vyjadřovacích schopností i sluchového vnímání. Učitelky si často hry a didaktické pomůcky vyrábí samy (např. sluchové pexeso z obalů od Kinder vajíček, která jsou naplněna luštěninami, korálky atp.).

Knihy

- Hádám, hádáš, hádáme (Zuzana Pospíšilová)
- Povíš mi to? (Ester Stará)
- Logopedické hádanky (Jana Havlíčková)
- Svět plný hádanek (Zuzana Pospíšilová)
- Logopedické písničky (Ilona Eichlerová)
- Logohrátky (Zuzana Pospíšilová)
- Dýchej jako medvídek (Kira Willy)
- Slovo, slůvko, slovíčko, honem poběž, písničko! Hudební činnosti v logopedické prevenci (Milena Kmentová)

---

⁵¹ ŠVP MŠ Nová Ves. MŠ Nová Ves, 2020. Dokument je dostupný v kanceláři MŠ Nová Ves.

Hry

- Pohádkové karty (Městská knihovna v Praze)
- Story cubes
- Sluchové pexeso

Pracovní sešity

- Slova a obrázky pro rozvoj dětské řeči (Bohdana Pávková)
- Jak pes Logopes učil děti mluvit (Ivana Novotná)
- Logopedická cvičení (Ivana Novotná)
- Povídky s Oskarem (Zuzana Pospíšilová)
- Logopedická prevence v MŠ (Milena Lipnická)

Další pomůcky a vybavení

- Logopedické zrcadlo (umístěno na zdi – okolo jsou obrázky pro oromotorické cvičení; příloha 1)

Přehled bibliografických údajů výše uvedených knih je vypsán v seznamu zdrojů.

4.3 Analýza ŠVP

Škola nabízí čtenářský koutek pro děti a v něm kvalitní a tematicky rozmanité dětské knihy. V dnešní uspěchané a moderní době, kdy téměř vymizelo předčítání příběhů a rozvíjení dětské fantazie, se MŠ rozhodla, že dětem ukáže podstatu knih. Chce ukázat, že v knihách mohou lidé nalézt řešení na své otázky a zjistit, že nejsou sami se svými problémy. Pomocí pohádkových příběhů a jejich hrdinů by děti rády naučily nejen naslouchat druhým lidem a empatii, ale především také porozumět svým pocitům. Vzdělávání v oblasti biologické je zaměřeno na ovládnutí dechové svalstva. V psychologické oblasti se u dětí zaměřují na rozvoj jazyka a řeči, kde podporují rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností receptivních (vnímání, naslouchání, porozumění) i produktivních (výslovnosti, vytváření pojmů, mluvního projevu, vyjadřování) a také rozvoj komunikativních dovedností a kultivovaného projevu. Osvojení si některých poznatků a dovedností, které předcházejí čtení i psaní, rozvoj zájmu o psanou podobu jazyka i další formy sdělení verbální i neverbální (výtvarné, hudební, pohybové, dramatické).

Zaměřují se na rozvoj:

- výslovnosti, gramatické správnosti řeči, porozumění, vyjadřování, dorozumívání.

Vzdělávání v této podoblasti směřují k tomu, aby děti na konci předškolního období zpravidla dokázaly:

- správně vyslovovat, ovládat dech, tempo, intonaci řeči;
- pojmenovat většinu toho, čím jsou obklopeny;
- vyjadřovat samostatně a smysluplně myšlenky, nápady, pocity, mínění a úsudky;
- vést rozhovor, formulovat otázky, odpovídat, domluvit se slovy, porozumět slyšenému;
- sledovat a vyprávět vlastními slovy příběh, pohádku.

Vzdělávací program mateřské školy je rozdělen do 4 integrovaných bloků, které se řídí vzdělávací nabídkou z RVP PV. V dílčích cílech je oblast dítě a jeho psychika, kde je hlavním cílem rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností.

Mezi očekávané výstupy v oblasti jazyka pak řadíme například:

- popsat situaci (skutečnou i podle obrázku);
- vyjadřovat samostatně a smysluplně myšlenky, nápady, pocity, mínění a úsudky ve vhodně zformulovaných větách;
- domluvit se slovy, gesty, vnímat význam;
- učit se nová slova a aktivně je používat – ptát se na slova, kterým nerozumím;
- správně vyslovovat, ovládat dech, tempo, intonaci;
- naučit se z paměti krátké texty;
- porozumět slyšenému, sledovat a vyprávět příběh, pohádku, utvořit jednoduchý rým.

Vzdělávací nabídka v oblasti jazyka a řeči:

- poslech čtených či vyprávěných pohádek, příběhů, zvládnout jejich jednoduchou interpretaci; přednes, recitace, zpěv;
- hry a činnosti zaměřené k poznávání a rozlišování zvuků, užívání gest;
- společné diskuze, rozhovory, individuální i skupinová konverzace;
- artikulační, sluchové, řečové a rytmické hry, hry se slovy, slovní hádanky, vokální činnosti;
- samostatný slovní projev na určité téma;
- prohlížení a „čtení“ knížek;

- práce s literárními texty, s obrázkovým materiálem, využívání encyklopedií;
- vyprávění toho, co dítě slyšelo, nebo shlédlo.

Učitelky při tvorbě podtémat zohledňují individuální potřeby daného dětského kolektivu. Je tak zachována individualita každé třídy. Učitelky uplatňují své pedagogické zkušenosti, využívají poznatky ze samostudia pedagogické literatury a odborných časopisů a využívají poznatky ze seminářů.

Plány k jednotlivým podtématům jsou flexibilní, mohou se, vyskytne-li se potřeba, průběžně dotvářet až při samotné realizaci či podle průběžné myšlenkové evaluace a dialogu mezi učitelkami. Cíle usměrňují učitele, ale nesvazují. U tematického plánování je ponechán prostor pro neplánovaná, aktuálně zařazovaná témata spontánního prožitkového učení.

Logopedická prevence je ve ŠVP obsažena spíše okrajově. Myslí se zde především na rozvoj slovní zásoby a vyjadřovacích schopností. Ze ŠVP je patrné zaměření na čtenářskou pregramotnost, která úzce souvisí s jazykovým rozvojem dětí, proto se domníváme, že je logopedická prevence zahrnuta v aktivitách rozvíjející předčtenářské dovednosti dětí předškolního věku. Doporučujeme se více zaměřit také na artikulaci a dechová cvičení, která se mohou aplikovat kdykoliv během dne. Dětem to pomůže při rozvoji řeči a pro lepší artikulaci.

4.4 Realizace výzkumného šetření

Obsah vzdělávací nabídky a časová posloupnost jednotlivých podtémat je zcela v kompetenci třídního vzdělávacího plánu (dále jen TVP) dle potřeb jednotlivých tříd. TVP je otevřený dokument, který je každý týden aktuální a je vyvěšen v papírové podobě na nástěnkách v prostorách chodby MŠ. Je volně přístupný rodičům a jsou v něm sepsané aktivity k probíranému tématu, které učitelka s dětmi realizuje. Tento týdenní plán byl vypracovaný a kvůli epidemiologické situaci covid-19 nebylo možné ho zrealizovat osobně, a tak byl předaný učitelkám MŠ, které ho zrealizovaly se skupinou 24 dětí (viz příloha 2).

Vysvětlivky:

- RK – ranní kruh
- PCH – pohybová chvílka
- DŘČ – didakticky řízená činnost
- PV – pobyt venku
- KK – komunitní kruh

Každý den mají děti k dispozici logopedické zrcadlo nalepené na zdi a okolo něho obrázky s oromotorickými cviky. Děti si k zrcadlu mohou sednout kdykoliv během dne a procvičit si mluvidla. Hádanky se používají v průběhu celého dne jako vyplnění časového prostoru. Při komunikaci s dospělým se dbá na dodržování očního kontaktu. Po pobytu venku je oběd a poté přichází čas odpočívání, kdy učitelka dětem předčítá knihy vhodně zvolené k aktuálnímu tématu. Po pohádce se můžeme dotazovat na děj pohádky, hlavní postavy či jiné zajímavé detaily. Děti mají během dne volně přístupné všechny knihy a hry. Podporuje se komunikace mezi dětmi a společné řešení problémů.

4.4.1 Struktura jednotlivých dní týdenního plánu

PONDĚLÍ

RK – děti vypráví zážitky z víkendu, jazyková rozcvička;⁵²

PCH – lokomoční cvičení za doprovodu bubínku, pohybová hra „Na sochy“, protažení celého těla s říkankou, dechové relaxační cvičení – střídání nádechu ústy a nosem;

DŘČ – sluchová hra „Schovaný budík“ (děti hledají po třídě schovaný budík, který vydává zvuky), pracovní list na hlásku „Č“ (viz příloha 3);

KK – hádanky z knihy „Hádám, hádáš, hádáme“, pohádkové karty;

PV – část dětí navštěvuje logopedii a zbytek dětí si hraje na zahradě.

Učitelka M.: *„Z celého dne děti nejvíce zaujala sluchová hra, která pro děti byla zajímavou příležitostí pro zapojení sluchu při hře. Předškoláci již bez problému zvládají vyprávět příběhy pomocí pohádkových karet.“*

ÚTERÝ

RK – časová orientace, artikulační cvičení „Rybka“ a „Kapřík“;

PCH – pohybová hra „Slepá bába“, taneční rozcvička a dechová cvičení (prodlužujeme nádechovou fázi a zpomalujeme výdech);

DŘČ – zvukové pexeso a story cubes (tvoříme jeden velký příběh dohromady, každý řekne jednu větu);

---

⁵² Publish Interactive Magazines, Catalogs, Brochure Online: Pohádka o jazyčku [online]. 17.1.2018 [cit. 2021-02-11]. Dostupné z: <https://pubhtml5.com/yogo/yugh/basic>

PV – procházka po okolí MŠ (soustředíme se na venkovní zvuky – auta, zvířata, ...).

Učitelka V.: *„Pro mladší děti je hra „Slepá bába“ problémovou hrou, jelikož se se zavázanými očima cítí nekomfortně a není jim to příjemné.“*

STŘEDA

RK – artikulační cvičení „masáž“, „malíř“ a „mlsoun“, vytleskávání svých jmen;

PCH – pohybová hra „Mrazík“, překážková dráha a dechové cvičení (foukání do dlaní a jejich zahřívání);

DŘČ – zvukové hádanky (zvuky zvířat), prohlížení knihy „Povíš mi to“ (řízený rozhovor);

PV – procházka do místního lesa (soustředíme se na dýchání čerstvého vzduchu).

Učitelka V.: *„Děti si obzvlášť užívají procházky v lese, kde jsme si znova zopakovali artikulační cvičení z rána.“*

ČTVRTEK

RK – artikulační rozcvička pomocí obrázku „Mimoni“ (viz příloha 4);

PCH – pohybová hra „Ocásky“, hmatová stezka, dechová cvičení (foukání peříčka – střídání intenzity dechu);

DŘČ – rozklad slov na slabiky, pracovní list „Tanečník“ (viz příloha 5), logopedické hádanky);

PV – překážková dráha na fotbalovém hřišti.

Učitelka M.: *„Dnes děti nejvíce zaujala artikulační rozcvička, která díky známým pohádkovým postavám byla pro děti velmi atraktivní. Pracovní list nedělal nikomu ze starších dětí problém a pro mladší děti jsme zvolili omalovánky.“*

PÁTEK

RK – řízený rozhovor „Co se dětem nejvíce líbilo?“, artikulační cvičení „kašpárek“ a „ospalec“;

PCH – taneční rozcvička za doprovodu lidových písní, protažení celého těla pomocí gumových kroužků, dechové cvičení (přenášení papírku brčkem z místa na místo);

DŘČ – hra „Na potápěče“ (krátké zadržování dechu), poznávání lidových písní podle melodie;

PV – kvůli nepříznivému počasí pobyt v MŠ – story cubes a pohádkové karty.

Učitelka M.: *„Většina dětí měla problém s přenášením papírku pomocí brčka, což je pro nás dobrým zjištěním a víme, že se na to v dalších týdnech můžeme více zaměřit. Naopak ale i mladší děti zvládly hravě poznávání lidových písní.“*

Reflexe týdenního vzdělávacího plánu od učitelek mateřské školy:

Učitelka M.: *„Osobně byl pro nás tento – tak trochu jiný – týdenní plán velkou inspirací. S dětmi se samozřejmě zaměřujeme na rozvoj slovní zásoby, vedeme je k spontánnímu vyjadřování, snažíme se, aby lépe navazovaly kontakty s dětmi i dospělými, avšak v tomto týdnu jsme se zaměřily hlavně na dýchání a celkovou logopedickou prevenci. A to na rozhýbání mluvidel, trénování sluchu i vyprávění příběhů. Některá cvičení pro nás byla nová a přínosná. Pro příště doporučujeme se více zaměřit na samotný rozvoj slovní zásoby, například prohlížením encyklopedií, obrázkových knih a poznávání nových slov.“*

Učitelka V.: *„Většina aktivit, která se zabývala logopedickou prevencí pro mě byla nová. Pohybové hry byly dobře zvoleny tak, že pro děti nebyly nové, a tudíž se mohly soustředit na hlavní cíle tohoto týdne. Program byl dobře zvolený pro věkově smíšenou třídu a jednotlivé aktivity nám byly předem dobře vysvětleny. Bylo mi potěšením, že jsem se mohla takto podílet na logopedické prevenci u dětí v naší MŠ.“*

4.5 Dílčí závěry a doporučení

1. Je součástí ŠVP ve sledované mateřské také oblast logopedické prevence?

Ve ŠVP Mateřské školy v Nové Vsi není žádná část přímo věnovaná logopedické prevenci, ale je zde několik bodů, které se zaměřují na rozvoj řeči. ŠVP kladě velký důraz na čtenářskou gramotnost, díky které se rozvíjí především slovní zásoba a vyjadřovací

schopnosti dětí. Zároveň má MŠ velkou výhodu, že zde probíhá logopedická intervence pod vedením klinické logopedky, která se stará o děti s dyslálií.

2. Jak často se učitelky MŠ zaměřují na rozvoj řeči ve vybrané MŠ?

V podstatě můžeme říct, že aktivity na rozvoj řeči, ať už hádanky, pohádky nebo jiná cvičení, se uskutečňují každý den. Někdy méně často a někdy více a přímo cíleně. Děti mají příležitost ke komunikaci každé ráno v ranním kruhu, kdy mohou sdělit své zážitky nebo pocity. Zároveň probíhá alespoň 2x týdně jazyková rozcvička a dechová cvičení jsou zakomponována do pohybové chvílky. Děti si mohou rozvíjet slovní zásobu nejen při komunikaci s ostatními dětmi a dospělými, ale i při prohlížení knih nebo jejich předčítání. Hádky zpříjemňují každou volnou chvíli a učitelky mateřské školy, tak smysluplně vyplňují volný čas.

3. Je tato mateřská škola dostatečně vybavena logopedickými pomůckami pro adekvátní rozvoj řečových dovedností dětí předškolního věku?

Ano, MŠ má velmi dobře zásobenou knihovnu pro rozvoj řečových dovedností dětí. Velkou výhodou je logopedické zrcadlo a nejrůznější kartičky s obrázky na oromotorická cvičení, která učitelky obměňují. Třídy jsou zároveň heterogenní, což má dobrý vliv na mladší děti a jejich rozvoj mluvené řeči i slovní zásoby. Doporučujeme dovybavit knihovnu odbornými publikacemi pro pedagogy MŠ, aby se dále mohli vzdělávat v oblasti logopedie. Vhodné by bylo také umožnit pedagogům aktivní účast na logopedických seminářích.

4. Jaká řečová aktivita je nejvíce zajímavá pro děti v MŠ Nová Ves?

Z rozhovoru s pedagogickými pracovníky (viz příloha 6) vyplývá, že děti nejvíce baví různé slovní hádanky, ať už veršované či na doplnění slova, a také je nově velmi zaujaly pohádkové karty, které díky svým ilustracím děti upoutaly a rozvíjí díky nim své vyjadřovací schopnosti. Několik dětí používá při vyprávění i přímou řeč a rozvíjí svou fantazii.

5. Má logopedická prevence ve sledované MŠ své pevné místo v každodenním programu?

Cílená logopedická prevence probíhá při didakticky řízené činnosti, tedy v čase po svačině a před odchodem ven. Tehdy jsou děti cíleně vedeny k různým aktivitám pro rozvoj řeči a pedagogové mateřské školy tuto aktivitu nazývají jako „logopedická chvílka“. Během

dne však pedagogové nabízí dětem i jiné činnosti, které sice nemají jako hlavní prioritu rozvoj jazyka, ale řeč se taky rozvíjí.

ZÁVĚR

Bakalářská práce se v teoretické části zabývá vymezením termínu logopedická prevence. V práci je podrobně popsán vývoj řeči i narušené komunikační schopnosti v předškolním období. Některé děti nastupují do MŠ ve 3 letech s malou slovní zásobou a díky pozitivnímu vlivu starších dětí se jejich slovní zásoba rychle rozšiřuje. Logopedická prevence je v každé mateřské škole na jiné úrovni, ale v konkrétní mateřské škole v Nové Vsi jsme díky analýze ŠVP zjistili, že se pedagogové zaměřují především na rozvoj čtenářské pregramotnosti, se kterou souvisí rozvoj slovní zásoby, vytváření pozitivního vztahu ke knihám i pozitivní vztah ke komunikaci s dětmi i dospělými. Díky dotazníku bylo zjištěno, jak často probíhá logopedická prevence v běžném dni. Řízená logopedická prevence probíhá obvykle 2-3 týdně. Pedagogové mateřské školy využívají volné chvíle a prostoje k různým slovním hrám a aktivitám.

Z již zmíněného dotazníku, a také díky návštěvě MŠ (mimo provozní dobu) bylo zjištěno, že MŠ disponuje dostatečným vybavením, a také snahou ze strany vedení MŠ dále dokupovat různé publikace či hry na rozvoj řeči. V MŠ probíhá také vždy jednou za 14 dní logopedická intervence, která je primárně určena pro předškoláky, ale navštěvují ji i děti mladšího věku. Učitelky třídy Myšek převážně využívají různé hádanky a knížky pro rozvoj slovní zásoby a zaměřují se i na schopnost samostatného vyjadřování.

Kvůli opatřením Covid-19 nebylo možné osobní vedení celého týdne v MŠ, ale předem vypracovaný plán společně s popsányými cvičeními byl pro učitelky dostatečným manuálem pro realizaci celé výuky. Pedagogové celý týden zhodnotili kladně a díky popsáným cvičením získali i nové materiály pro další výuku jejich vlastní logopedické prevence.

Tato bakalářská práce by mohla sloužit nejenom studentům, ale i pedagogům mateřských škol jako odborný teoretický základ k narušené komunikační schopnosti. Především praktická část této práce by mohla sloužit pedagogům jako inspirace nebo přesný návod, jak se zaměřit na všech 5 složek řeči a díky popsáným cvičením i na jejich rozvoj.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použité literatury

- BERNHAUSEROVÁ, Dana a Jarmila KLUGEROVÁ. *Diagnostika breptavosti*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2014. ISBN 978-80-7452-104-1
- ČERNÍK, Michal. Slovo, slovíčko, otevři se maličko. Axióma, 2007. ISBN 978-80-7292-135-5.
- EICHLEROVÁ, Ilona. Logopedické hádanky. Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0715-3.
- EICHLEROVÁ, Ilona. Logopedické písničky. Fragment, 2017. ISBN 978-80-253-3325-9.
- JECHOVÁ, Šárka. Pohádky k povídání. Rubico, 2014. ISBN 978-80-7346-080-8.
- KEJKLÍČKOVÁ, Ilona. *Vady řeči u dětí: návody pro praxi*. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3941-0.
- KLAPÁKOVÁ, Petra. Rozvoj řeči: Zvuky a slabiky. Edika, 2018. ISBN 978-80-266-1303-9.
- KLENKOVÁ, Jiřina. *Logopedie: narušení komunikační schopnosti, logopedická prevence, logopedická intervence v ČR, příklady z praxe*. Praha: Grada, 2006. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1110-2.
- KLENKOVÁ, Jiřina, Barbora BOČKOVÁ a Ilona BYTEŠNÍKOVÁ. Kapitoly pro studenty logopedie: text k distančnímu vzdělávání. Brno: Paido, 2012. ISBN 978-80-7315-229-1
- KMENTOVÁ, Milena. Slovo, slůvko, slovíčko, honem poběž, písničko!. Portál, 2018. ISBN 978-80-262-1333-8.
- KUTÁLKOVÁ, Dana. *Budu správně mluvit: chodíme na logopedii*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3687-7.
- LIPNICKÁ, Milena. *Logopedická prevence v mateřské škole*. Ilustroval Patricie KOUBSKÁ. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0381-0.
- NOVOTNÁ, Ivana. *Jak pes Logopes učil děti mluvit*. Edika, 2015. ISBN 978-80-266-0855-4.
- NOVOTNÁ, Ivana. *Logopedická cvičení*. Edika, 2015. ISBN 978-80-266-0874-5.
- PÁVKOVÁ, Bohdana. *Slova a obrázky pro rozvoj dětské řeči*. Edika, 2014. ISBN 978-80-266-0388-7.
- POSPÍŠILOVÁ, Zuzana. *Hádám, hádáš, hádáme*. Portal, 2014. ISBN 978-80-262-0734-4.
- POSPÍŠILOVÁ, Zuzana. *Logohrátky*. Grada, 2018. ISBN 978-80-247-3975-5.
- POSPÍŠILOVÁ, Zuzana. *Povídánky s Oskarem*. Junior, 2017. ISBN 978-80-7267-631-6.
- POSPÍŠILOVÁ, Zuzana. *Svět plný hádanek*. Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1034-4.
- STARÁ, Ester. *Povíš mi to?: Hravé rozšiřování slovní zásoby s otazníkem Otíkem a vševědkou Bětkou*. Mladá fronta, 2015. ISBN 978-80-204-3686-3.
- ŠVP MŠ Nová Ves. MŠ Nová Ves, 2020. Dokument je dostupný v kanceláři MŠ Nová Ves.

WILLY, Kira. *Dýchej jako medvídek*. Fragment, 2019. ISBN 978-80-253-4119-3.

ZEZULKOVÁ, Eva. *Logopedická prevence v předškolním věku*. 2. vydání. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2008. ISBN 978-80-7368-562-1.

Seznam použitých internetových zdrojů

LAPÁČKOVÁ, DIS, Lenka Lapáčková. *Výstupy předškolního vzdělávání v oblasti jazyka a řeči u dětí z věkově homogenních a heterogenních tříd mateřských škol* [online]. České Budějovice, 2014 [cit. 2021-01-26]. Dostupné z: https://theses.cz/id/sl3trm/BP_Lenka_Lapkov_1.pdf. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Vedoucí práce PaedDr. Alena Váchová.

MIKOLAJKOVÁ, Mgr. Kateřina. Hry na podporu sluchového vnímání: sluchová cvičení v logopedii. In: *Hry na podporu sluchového vnímání* [online]. 2018 [cit. 2021-02-02]. Dostupné z: <https://www.logopediekatka.cz/hry-na-podporu-sluchoveho-vnimani/>

Průpravná cvičení logopedické prevence. In: *Průpravná cvičení logopedické prevence* [online]. 2020, s. 1-4 [cit. 2021-02-02]. Dostupné z: https://www.msvancurova.cz/pdf/2020_logoped_prevence.pdf

Publish Interactive Magazines, Catalogs, Brochure Online: *Pohádka o jazyčku* [online]. 17.1.2018 [cit. 2021-02-11]. Dostupné z: <https://pubhtml5.com/yogo/yugh/basic>

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání [online]. Praha: MŠMT, 2018, [cit. 2021-01-26]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/>

SLOŽILOVÁ, Pavlína. *Percepční zralost dětí předškolního věku* [online]. Olomouc, 2010 [cit. 2021-01-12]. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Vedoucí práce Mgr. Jitka Hodaňová, Ph.D - KMT.

VOŘÍŠKOVÁ, Eva. *Logopedická intervence v běžné mateřské škole na Benešovsku* [online]. Brno, 2020 [cit. 2021-01-02]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/r2ode/>. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Dagmar Opatřilová.

WEDLICHOVÁ, Iva. *Vývojová psychologie* [online]. Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2010 [cit. 2021-01-12]. ISBN 978-80-7414-320-5. Dostupné z: https://www.pf.ujep.cz/wpcontent/uploads/2018/06/KPS_MS_Vyvoj_psycho_Wedlichova.pdf

SEZNAM ZKRATEK

NKS – Narušená komunikační schopnost

VŠ – Vysoká škola

TVP – třídní vzdělávací plán

RVP PV – rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

ŠVP – školní vzdělávací program

MŠ – mateřská škola

SEZNAM PŘÍLOH

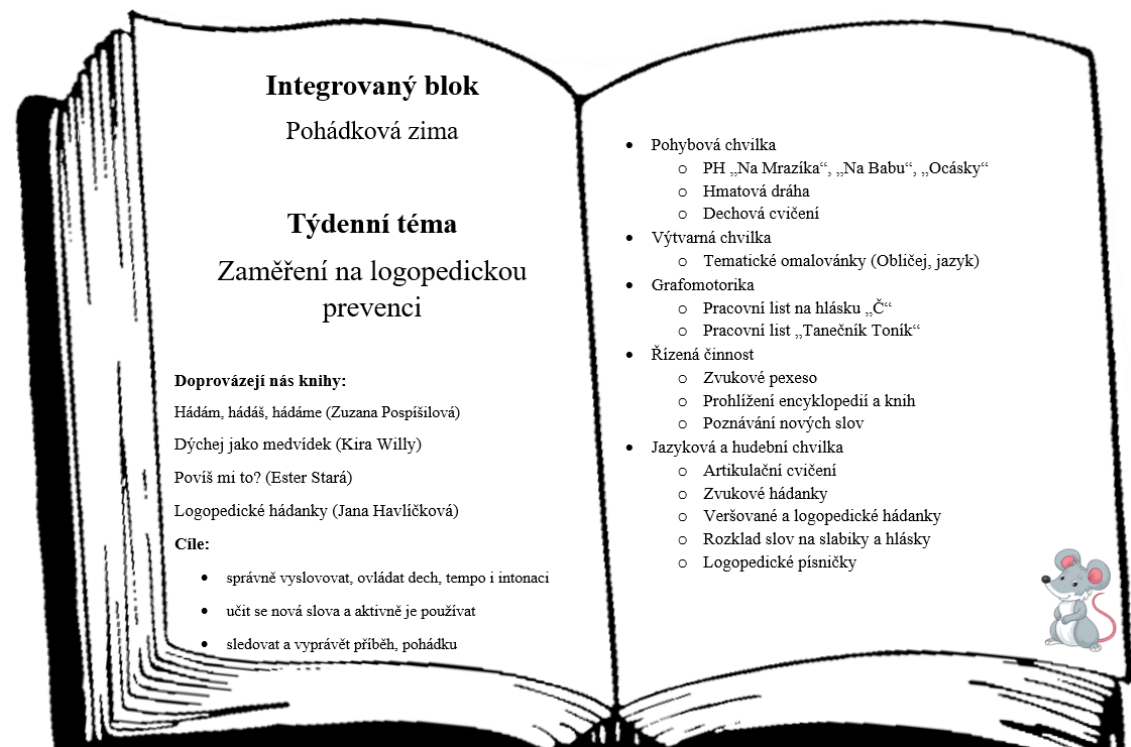
Příloha 1: Logopedické zrcadlo	49
Příloha 2: Třídni vzdělávací plán.....	50
Příloha 3: Pracovní list na hlásku „Č“	50
Příloha 4: Jazyková rozcvička „Mimoni“	51
Příloha 5: Pracovní list „Tanečník“	51
Příloha 6: Strukturovaný dotazník	52
Příloha 8: Souhlas se zapojením do výzkumné části bakalářské práce	54

Příloha 1: Logopedické zrcadlo

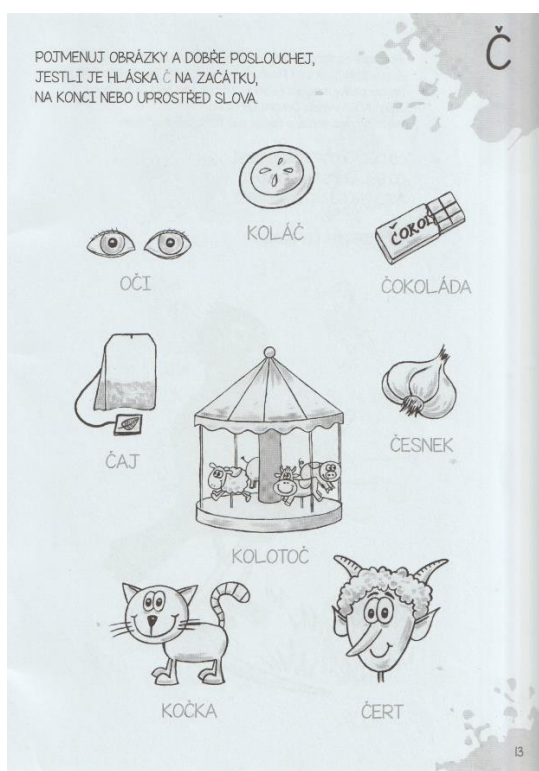

Zdroj: fotoarchiv MŠ Nová Ves

Příloha 2: Třídní vzdělávací plán

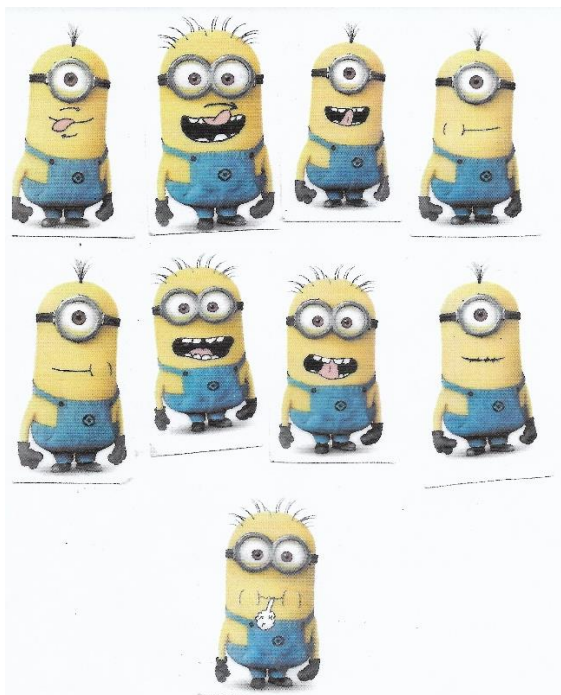

Příloha 3: Pracovní list na hlásku „Č“

Zdroj: POSPÍŠILOVÁ, Zuzana, 2017. Povídánky s Oskarem: logopedická cvičení pro předškoláky. Ilustroval Daniela SKALOVÁ. Říčany u Prahy: Junior. ISBN 978-80-7267-631-6.

Příloha 4: Jazyková rozcvička „Mimoni“

Zdroj: archiv MŠ Nová Ves

Příloha 5: Pracovní list „Tanečník“

Zdroj: LIPNICKÁ, Milena, 2013. Logopedická prevence v mateřské škole. Ilustroval Patricie KOUBSKÁ. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0381-0.

Příloha 6: Strukturovaný dotazník

Jméno:	M – učitelka	V – ředitelka
Věk:	25 let	41 let
Vzdělání:	VŠ (Bc. – učitelství pro MŠ)	SPgŠ
Počet let praxe:	5 let (3 roky na plný úvazek)	4 roky (3 roky na plný úvazek)

1. Jak často procvičujete s dětmi artikulační ústrojí (ústa)?

M: Obvykle skoro každý den.

V: 2-3 týdně.

2. Jaká dechová cvičení používáte nejčastěji a při čem?

M: Na dechová cvičení se nejčastěji zaměřujeme po pohybové chvilce, aby děti měly dostatek času se vydýchat. Nejčastěji děti leží na zádech a snaží se pomocí výdechu a nádechu zvednout nějaký předmět, který leží na břiše.

V: Dechová cvičení používám z knihy „Dýchej Medvídku“ a to především před odpočinkem, kdy potřebujeme děti zklidnit.

3. Myslíte si, že je třída dobře vybavena pro správný rozvoj dětské řeči?

M: Myslím, že vybavení není špatné. Máme opravdu velké množství knih, které si děti mohou samy prohlížet a případně se dotazovat na neznámé věci. Určitě by se mi líbilo více her na rozvoj vyjadřovacích schopností, ale to třeba do budoucna. Ráda bych příští měsíc zakoupila do MŠ i „Hádanky Dráčka Fráčka“, které mě velice zaujaly.

V: Zatím si vystačíme si s tím, co máme, a hlavně se dá spousta věcí i vytisknout z internetu. Snažíme se postupně hračky, knížky a pomůcky doplňovat a obměňovat.

4. Máte dostatek pomůcek a materiálů pro realizaci logopedické prevence?

M: Myslím, že ano. V souladu se ŠVP se snažíme používat převážně knihy i pro rozvoj čtenářské pregramotnosti. Máme i několik maňásků s otevírací pusou, které děti hezky motivují k artikulačním cvičením.

V: Ano. Co chybí, vytiskneme, dokoupíme.

5. Pozorujete u dětí kladnou reakci na některé z těchto her?

M: Ano, například maňásci jsou pro děti velkou motivací a baví je poté cvičení o mnohem víc. Zároveň vidím kladnou reakci vždy, když procvičujeme vyjadřovací schopnosti při vyprávění příběhů.

V: Děti si nejčastěji vyžadují hádanky nebo pohádkové karty, které je opravdu baví a zajímají.

6. Jak vnímáte působení starších dětí na děti mladšího věku při rozvoji řeči? Je pro vás heterogenní třída dobrou volbou?

M: Ano, mladší děti se díky staršímu kolektivu rychleji rozmluví a lépe mezi sebou dokážou komunikovat.

V: Heterogenní třída se mi líbí a určitě má pozitivní vliv na mladší děti, ovšem někdy opakují i nevhodná slova od starších spolužáků.

7. Kolik dětí z této třídy reálně navštěvuje logopedii?

M: Z naší třídy (Myšky) navštěvuje logopedickou intervenci 7 dětí.

V: Několik dětí navštěvuje logopedii i mimo MŠ, a to zhruba 5 dětí.

8. Jsou zde i děti, které na logopedii nechodí i přes to, že by to jejich řeči prospělo?

M: Pár jich tu je, ale spíše by stačilo se dětem více věnovat při domácí péči.

V: Ano, ale většinou jsou to děti kolem 3 let, u kterých se může ještě vše spravit.

9. Kterou publikaci používáte nejčastěji při logopedické prevenci?

M: Mám ráda všechny knihy s hádankami (např. Logopedické hádanky od Jany Havlíčkové) a často používám knihu „Rok s krtkem“, kde jsou krátké příběhy k probíranému tématu. S dětmi o příbězích poté diskutujeme, dávám jim otázky před čtením, v průběhu i po čtení nebo rozvíjím čtenářské strategie, nejčastěji předvídání, hledání souvislostí, vizualizaci (kreslíme hlavní postavy nebo klíčová slova z příběhu). Někdy příběh během čtení rovnou dramaturgizujeme jednoduchými pohyby. V rámci hudební logopedické chvílky se snažím zařazovat cvičení z publikace od mé pedagožky z Pedagogické fakulty, Mileny Kmentové (Slovo, slůvko, slovíčko, honem poběž, písničko!)

V: Jak jsem již zmiňovala, tak má oblíbená kniha je „Dýchej jako Medvídek“ nebo zpěvník logopedických písniček, které děti velice baví.

10. Setkala jste se někdy s logopedií jako se studijním předmětem?

M: Ano, na vysoké škole při studiu oboru učitelství pro mateřské školy. Výuka proběhla téměř „z rychlíku“. Když jsem nastoupila do MŠ, necítila jsem se po logopedické stránce připravena. Všechno jsem se naučila až samostudiem a praxí. A čím dál tím víc sleduji, jak je nácvik správného dýchání a logopedické prevence důležitá.

V: Ne.

Příloha 7: Souhlas se zapojením do výzkumné části bakalářské práce

Informovaný souhlas se zapojením do výzkumné části bakalářské práce Michaely Bůbelové

Vážená paní ředitelko Loosová,

ráda bych Vás touto cestou požádala o zapojení do výzkumné části bakalářské práce, která se bude zabývat logopedickou prevencí v mateřské škole a analýzou školního vzdělávacího programu. Pro účely této práce bude potřeba, aby byla vybraná mateřská škola konkretizována. Název práce by posléze zněl takto: „Logopedická prevence a školní vzdělávací program v Mateřské škole Nová Ves“.

Výzkumná část bude spočívat v analýze didaktického prostředí mateřské školy zaměřeného na logopedické knihy a pomůcky. Dále ve spolupráci s vybranou paní učitelkou bude realizován týdenní vzdělávací blok zaměřený převážně na logopedické aktivity v souladu s Vaším týdenním plánem.

Zapojení do výzkumné části pro Vás může být výhodou – zjistíte Vaše silné a slabé stránky v logopedické prevenci a získáte nové materiály pro logopedické aktivity s dětmi.

Já, níže podepsaná Vendula Loosová (ředitelka MŠ), souhlasím se zapojením do výzkumu pro účely bakalářské práce Michaely Bůbelové.

MATEŘSKÁ ŠKOLA NOVÁ VES
Praha - východ
Nad Hřístem 200
IČO: 720 69 724
e-mail: msnovaves@email.cz

20.10.2020
Datum a podpis

Já, níže podepsaná MARLÉTA SVÁČINOVÁ (učitelka MŠ), souhlasím se zapojením do výzkumu pro účely bakalářské práce Michaely Bůbelové.

20.10.2020
Datum a podpis

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Michaela Bůbelová

Obor: Speciální pedagogika – vychovatelství

Forma studia: Prezenční

Název práce: Logopedická prevence a školní vzdělávací program v Mateřské škole Nová Ves

Rok: 2021

Počet stran textu bez příloh: 48

Celkový počet stran příloh: 6

Počet titulů českých použitých zdrojů: 23

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 8

Vedoucí práce: PhDr. Miroslava Kotvová, Ph.D.